

పీఠిక.

నాయకగ్రంథములందలి చిత్రబంధగర్భ కవిత్వమునంతనువిడచి దీనిదానివలచు పెక్కండ్రకది నులుపుగఁజిక్కి యుపయోగించునట్లొక పుస్తకముగఁ బ్రకటింపుమని నాతోఁబెక్కుట మిత్రులనిరి. కానియంతయుఁ బ్రచురించినంబెద్ద గ్రంథమగునని కందపద్య స బంధ మున్నంత వఱకుమాత్రమేచాలభాగమేరికూరిచి యీపేరిడి దీనిని వెలువఱచితిని. ఇదలవడునప్పటికి “కందముచెప్పిననే కవి, పందినిబొడిచిననే బంటు” అన్నట్లు సమర్థతకుదురును పైదిలేదన్న కొఱతయుండదు. ఇందాద్యంతంబులఁగలకొన్నికందాలు ప్రస్తుతాంశ సంబంధములు కాకున్న న్యానిఁ జూచిముచ్చటపడు కొందఱిప్రీతికయ్యయందు జతపఱపఁబడినవి.

అసాధారణవిద్యయగు నీకవిత్వమబ్బి కవిపుట్టినందులకు దీనికి జతగాదేవుఁడు తన కేవలయమందు మంచిప్రవేశముకలిగించెనో దానిని సాకల్యముగ నేరిచి యదిలోకమున నువ్వక్తమగులాగునఁ జేయుటకుఁ దగినసద్గ్రంథములను రచించుటే తనపనిగాఁదలంచి యదినిర్వహించిననె తనజన్మము సార్థకమైనదనుకొనుటయే యతనికివిధి, కవికిదే భగవదుద్దిష్టముఖ్యధర్మము. ఇట్లయిననే కవిపేరుండును.

కొందఱుకవులకు ఆశుధార అవధానము చతుర్విధకవిత్వరచన వంటిపెచ్చునేరుపులుండవచ్చును. ఇవియెల్లను జనరంజక విషయములె కాని యింకేజగదుపకృతికి నక్కఱలేనివి. ఇందొక్కటియొకదా మన ప్రకృతవిషయము. ఈపనిలోనఁగివికి నోరుపునేరుపు లొండొంటినిమించియుండవలెను.

గతకవీంద్రులందెల్ల గణపవర వేంకటకవిగారి యిందెక్కుడు పరిశ్రమచేసి యుండినట్టు తత్కృతప్రబంధరాజ విజయ వేంకట విలాస ముచాటుచున్నది. అదిచాలకష్టశైలినుండును. నాకీపనిలోన మక్కువంబుట్టించినది మాత్రమదే. నాబుధవిధేయిని పృథికలో నేను వెల్లడించిన కొన్ని చాటువులపుడప్పు చెప్పుచు నలవఱచిశొంటిని. సోమేశ్వరీయము

నందువరుసగాఁగొన్ని వ్రాసితిఁగాని యదివధిమయత్నముగటచేఁగిష్ట పదములుప్రయోగించియె పనినెట్టఁగలిగితి. పీదపనదృష్తోత్తరరామాయణమునఁబూనికతోఁజాలవ్రాసియుఁ గష్టపదములు మితముగ నెఱాడితిని. తదనంతరపు గురుభక్తిప్రభావ కృష్ణామాహాత్మ్యాదు లందుఁ జెప్పఁబడినదియునింకెన్నియో చాటువులందలిదియుమిగుల తేలికపదములతో నెఱుఁగినది అభ్యాసవశమున సుస్వాధీనమగుదుండుటయేమినింజి?

నాసామాన్యపుత్ర క్రితోనెకొన్ని క్రొత్తబంధములను మితమీఱిన గర్భితములను నేనేర్పఱవఁగలిగితి. నిబంధన లిబ్బడి ముబ్బడిఁ గూడఁబెట్టికొని పనినిర్వహించితి. మంచిపరిశ్రమకల బుద్ధిమంతులెందఱోయుందురు. అట్టిదిట్టలు తిన్నగాఁదలంచికొన్న నెన్నేని కల్పింపఁగలరుగదా. వారిప్రయత్నమునకునేను మార్గగర్భకుండనుగాఁ గలిగితిన్నను నాకద్దియెపెద్దబహుమతిగా నంతిసంతిమనియె యిదిట్టల వ్యాపింపఁజేయుదు.

చిత్రకవిత్వమందుఁ బద్యమాపేకనుగుణముగనున్న వైసమును బంధకవిత్వమునఁ బద్యమాముగ్ధుననమరిచెప్పినట్టుచొప్పడిన యొప్పిదమును, గర్భకవిత్వములోఁ బద్యములయెన్నిక యన్న లెక్కకు నిరిపడియున్న వివరమును బరిశీలింపుడు. ఇంకనుగల యెక్కువలు సైతము చూతమని ప్రీతిపడుసరములుందురేని వారీపుస్తకము చివరనున్న జాబితానుజదివి యందిపుడు చిక్కఁగల వానిలోఁ దమమక్కువకగునని తెప్పించికొని చూడఁబ్రార్థితులు.

దుందుభివిజయదశమి

బందరు

జగన్నాథపురము

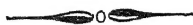
నాదెళ్ల పురుషోత్తముడు

శ్రీ మేధాదక్షిణామూర్తయేనమః.

చిత్రకందపద్య రత్నాకరము.

❀ శి వ స్తోత్రము. ❀

(అద్భుతోత్తర రామాయణమందలి యంత్యనియమములు.)

శ్రీకైలాసనివేశా । స్వీకృతపద్మాలయేశ విజితరతీశా
 ప్రాక్ష్మితపాపవినాశా । నాకేశమునీశముఖ్య నతలోకేశా
 శ్రీకంఠీరాకారా । ప్రాఃటరణవీరమేరు పర్వతధీరా
 లోకాధారాభిక్షవ । శీకరవ్యాకేశహార సింధుగభీరా
 శ్రీమహితగానలోలా । సామజదనుజేంద్రకాల సత్వసశీలా
 సోమేశ్వరదిక్పాలా । ధీమజ్జనకల్పసాల త్రిభువనపాలా
 హృతమదనదళితశమనా । సతతానురవీరకదనజయశశి వదనా
 ముతరదనాంచితమండన । హితకైలాసాద్రిసదన హితసౌఖ్యదనా
 హరివిధిపూజితచరణా । గిరిరమణసదావిహరణ గిరిజాదరణా
 కరిదావవసంహరణా । వరనాగాభరణవిజిత వైరిపటురణా
 తరవృషభరాట్టురంగా । గిరిజామనసాబ్జధృంగ గీష్మతిరంగా
 మరపతికమలపతంగా । తరగౌరవాళిగంగ దానవభంగా
 శుభకరప్రజ్ఞామేధా । విభవాకరమానిసాధ వితతిసుబోధా
 అభయకృతవిష్ణువేధా । ఇభసంహరవిమలగాధ హృతబుధబాధా
 వరశేషాహిపథూషా । నిరుపమశరిపూర్ణతోష నిర్జరపోషా
 కరుణావిశేషదోషా । కరధరవృదు శుభరభౌష కల్మషశోషా
 సోమాభవహరనామా । శ్యామాహృదయాభిరామ శాంతికామా
 ప్రేమాకరనగధామా । సోమధరాశేషదామ సుఖిరిప్రభీమా

—† చిత్రకవిత్వము. †—

(సోమేశ్వరీయమునందలివి)

ఆచ్ఛికము— నెలతాలుప! నీనగుమొగ । మలమలరాయని
కొమరితయనుతోవకియ్యె । న్నెల; కాదావెన్నెలతాఁ । దులసీయనము
నకుమఱుఁగుదూరఁగ లేమిన్ ॥

సాంస్కృతికము— సరసీరుహసంభవముర । సురరిపుసంచార
వృత్తసూదనకోటి । రరమణరత్నవిరాజిత । చరణాబ్జరజః ప్రపూత
జలజభవండా ॥

సర్వాదంతము— భవమానాయకకమలజ । భవఘనపాహా
ద్యమర్త్యపాలకవరదా । భవహరపర్వతరాత్నం । భవనాథాభక్తకల్ప
పంచశరహరా ॥ (కమలము = జలము)

త్రిప్రాసము— సుందరమునీదురూపము । మందరముధరించి
నతఁడుమగువైక నెనే । మందఱమెఱుఁగుదుమప్పపు । రందరముఖపతి
వటంచురాశార్థధరా ॥

నిరోష్ఠ్యము— జలజరుహశక్రకులదరుచు । జలజాతునిఁగూర్చి
కొంచుఁజయ్యననిన్నుం । గులగిరిశరాసనుంగనఁ । గలయిక్కట్లన్నితీట్టి
కాతుకదసదా ॥

నిరూప్యనిరోష్ఠ్యము— కరిదైత్యాంతకకాంచన । ధరణీధరధారి
రాజధరనగధీరా । కరుణాకరాగరళకం । ధరచంద్రార్కాగ్ని నేత్ర
తారకగాతా ॥

అంకగణితము— ఏకాద్విసఖాత్రిణయన । మూకుఁజతుర్హస్త
పంచముఖపద్మదనా । త్రికరసప్తమునిస్తుతి । మాకష్టైశ్వర్యముమిడి
మనువునవదళన్ ॥ (మూకున్ = దీనుడన్)

కసగుణితము— కిరికాలకిల్కకీలక । కుదుకూటమి కేళికైసకోల
మునీకొ । సరిసాంబసిలుగుసీయను । సురసూరీసేగిసైపసోమిసారా ॥

(కిల్కకీలక = పాపమునకుఁబగ్గి, కుటుకూటమి = చిన్నసభ, కోలము = నృత్యము)

నవగ్రహి— రవిసోమవహ్నిలోచన । శివమంగళకరబుధాస్త

శ్రీగురునాథా ! కవిమందభాగ్యవారక ! నవహరఃశిరాజధర వృషభ
కేతుయుతా !

దశావతారి—హరమీనాంకారికమతః | కరమిత్రవరాహాశ్రమస
రహారీవా | మరమద్రామారామా! వర రామస్తుశిసుబుద్ధిపరిజనకలికా||
(కమతము= కుబేరునికత్తి, ఘనరహారీ=గొప్పపాపమునశంపజేయువాడా, కలికా=కశ్యపా)

సాంవత్సరి— శుభకృచ్చీముఖసౌమ్య | ప్రభవానందస్వభా
నుభావవిజయదుం | దుభిశోభకృదక్షయజయ | విభవామన్మథవిరోధి
విక్రమవృషగా ||

(ఘోభవ...భావ= నుండిపుట్టిన సంతోషపుసంతకాంతిగలవాడా)

చతురక్షరీశివపంచదశి— శివమనమున్నివమననము | శివపన
మున్నివనమున్ముశివమున్నివము | నివశివశివశివశివశివ | శివశివశివశివ
వశివశివశివశివశివశివ ||

(ఓసాంబా! పార్వతీదేవిమనస్సుశుభమునకును శంకరధ్యానమునుఖమునకును కర
కలుజమ్ములు నుసిరిగలుగున్న యడవిసక్కలకును పెద్దపాములకును శివానదీజలము వలల
గుండ్రమును ఆకాశము చిలుకలకును నీరు ఇసుకకును వశములయియున్నవి మాటచెప్పు
టకు మోక్షము వేదమునకువశమయియున్నది. పరమార్థము:- అంతయుశివమేఅంతయు
శివాధీనమేయగుట)

త్ర్యక్షి— నియమనియామాయమయమ | నయమయనాయ
ముననిన్నుఁమిగ్గిననోయా | యయయనయమ్మున్నాయని | మయిమమ్ము
స్మృతయనియమనముననుమీ ||

ద్వ్యక్షి— సీనామమునెచ్చునమున | మాననిసీమముననమ్మి
మననూనినన | న్నానానానెన్ననను | మేనేనామానమనన మేనున్న
మవా || (మేనేనా= విష్ణువల్లభా)

ఏక్షాక్షరి— నానాసేనానినుని | నానన్నానాననానెన్ను
న్నననా | నానాసన్నెనన్నను | నోనానాసేనినెన్ననోనాసేనా ||

(నుని= వినియకుని, నా= శివా, నాక్ష= నరుడక్ష)

(నాయనా! గణపతితండ్రయిన అల్లనిన్ను నాతండ్రిఅనగా నేనన్న కాదు కాదు
అంటే నాకుసిగ్గువును నిన్ను నేనునాన్నా అంటే నీకునొప్పికలుగుననవచ్చునా? నిన్నెంచి

ననోనానే; నేను నానే; ఆత్మవైపుత్రీనామసి' అనుశ్రుతివాక్యమునుబట్టి తండ్రిని బోలి కొడుకుండుట విధియేకదా)

—♦ బంధకవిత్వము. ♦—

రథము— శ్రీదాసోదారామే! మేదంబడ్డట్టువిశ్వమెల్ల నెఱుంగు! న్నానరముగహరిభక్తులు । నీదోహలమందవేడ్క నెఱిగిదిలెక్కొ ॥

(దోహలము= ఆనందము)

(ఇదిసోమేశ్వరీయమండలిది శ్రీసోమేశ్వరసీవేదిక్కొ, అనినడుమనువీరుడొకానబడును)

రథము— అత్యద్భుతమహితోద్భుత । నిత్యాభ్యాత్మప్రభావ నిర్మలచరణ । సత్యోత్సాహధీరా । రాత్వంతకగౌరిమూర రమ్యాయ గుణా ॥ (ధీరా...తక= జుకులేనివైగులజంపునాడ)

(ఇదిఅద్భుతోత్తరరామాయణమ. దలిదిఅద్భుతోత్తరరామాయణా, అనినడుమనేగడును.)

రథము— శ్రీదాకృష్ణాస్త్రాత్మ । ష్ణదాపాకదివ్యనివ్యశేమదా నిత్యా । మోదితభక్తాజ్ఞానా । హ్లాదమయానిఖలమహితహ్లానిమహిమే ॥

(ఇదికృష్ణసదీమాహాత్మ్యమండలిది శ్రీకృష్ణసదిమహిమే, అనినడుమను గనంబడును.)

ఖడ్గము— ధీరసురవారశుభకర । వారణరజసిచ కేంద్ర పారక నాథా । ధాగాధరగమనభయని । వారణమాసీంద్రబోధపావనగాథా ॥

(కృష్ణసదీమాహాత్మ్యము)

చతురంగముసర్వలఘువు— ప్రవిమలచరితమువిపులము । వివ శితసురుచికలదపును వృషగవినుమనిన్ । వ్యవహితగతిఁబొగడరునిన్ । జవగలగడునుబలియుఁడుగజగములెఱుంగుటన్ ॥

(ఇదిఅడ్డమున 64 గదులలోనువాయగా 2వ బారునిలువునజూడ 'పురుషవరుడు, 4ట, 4వతను, 7ట, శివునిబొగడుట, అనియగపడును)

చక్రము— హరనానదుత్తమవినుతి । లరహీమదికిదెల్పన దిదళమయికదకదా । తీరమగువిపులపుంగరుణను । రురుచిక్రదనుమతి నిడుమతిరుచిపోత్పత్తి ॥

(సోమేశ్వరీయమదీని 6వ 3వ చుట్టులందు 'నాదెల్లపురుషో, త్తచక్రకృత్తి, అనియేర్పడును) (ఓశివానుఖదాతా భూమియందునాకాంతమయి కేష్టమయిన పొగడ్త మనస్సునకుతానామను బోధపఱపగావిషయముబలపడియేకాదా మనస్సు నెడిబూరెల మూనుడు నందలిపుట్టుకనుబట్టి (పిండివంటకం) మంచిచవినిగలిగించునట్టి సమ్యక్తితోకా శ్వేతమైనగొప్పదమునుఇచ్చును) -

సవిశేషరథపదము — పాపుముత్యగుక్మపథరథర । పరిచితరు
చిరవిదుషోక్తికమధశివరతిక । వరహితమిత్తనియడుగక । మురిపెను
గుఁగుదురదరుణముమున్నిడుసాంబా ॥

(గురుభక్తిప్రభావమందలిది. దీని 8, 7, 6, చుట్టలో 'పరశివగురు, కృపధరగుణ,
గురిమహిమను, అనియు 8 వ చుట్టన 'పురుషోత్తమడు, అనియు నేర్పడికానబడును)

గోమూత్రిక — ధరనాయకితనయావర । సరసీరుహమిత్రసరస
సనకాదినుతా । సురగేయశ్చేతకాయా । స్మరమారకరుగమిత సహ
సహనద్యుదితా ॥ (సోమేశ్వరీయము)

(ఈమిత్ర...దితా = ఈమణిమలయొక్కయు రోగములయొక్కయుగొప్ప పటా
త్వమును లెక్కనేయనినదిలోబుట్టినలింగమూర్తి!)

గోమూత్రిక — గరధరవిరహితభావా । కరిహరహరిహితప్ర
ముదితపునమమువిందో । పురహరసురనుతదేవా । హరిశరపరిణాతసము
దితయనయముగందో ॥ (అద్భుతోత్తర రామాయణము)

పుష్పమాలిక — సురవరశరణ్యకనకని । కరసరసవిసజకలికను
కనదపదపదా । పరిదారితారిభీకర । కరకసమసమస్తమస్తకటకసకదా ॥
(సోమేశ్వరీయము)

(దేవోత్తమలకుశరణులందగినట్టిదైబాగారపుదైశ్చేష్టవయ్యసవంతిమైనతామర
మృగవలెభాగుగ బ్రకాశించునదియై ఒకతావనక అంతటనుగలదగుచరిణము గలవాడా!
వృక్కలచేయబడ్డట్టివైరుల భయంకరములయిన బుడిచెబులువంటి అన్నితలకాయలును
గలవాడా! పక్షతమునడిపట్టుననున్నవాడా! సుఖమిచ్చువాడా!)

పుష్పమాలికాగోమూత్రికా ద్యనేకవిధవిరాజమానము. మర
హరవిరహపురహరదొర । ధరధగధరస్మరహరహర ధరగంభీరభా । రరి
పురహరసురవర । దరకరగరగరధరదరధరనరవరదా ॥ (అద్భుతోత్తర
రామాయణము)

(ధరగ...వరదా = కొండవైదగువాడా! నరకపుతీక్షణమైనబరువునుండి తొలగించి
కాపాడువాడా! పాపముపోగొట్టువాడా! దేవోత్తమలకుభయంకర వ్యాధియైన విష
మును దాల్చినవాడా! కృష్ణాస్తులకు వరుదుడా!)

చతుర్థపాదగోపనము — ఘననుతిగజ్జనియనుకగ్రము మునవా

నుష్టాననూనిముడిచికడనుజేఁ | గొననున్నదుశుభదేవా | ఘనుగనినుకొ
మనసునసిడికనుఁగొనుదుభవా || (కృష్ణానదీమాహాత్మ్యము)

(మొదటి 3 చాణాలలోనిజేసి యక్షరములే 4 వ పాదమగును)

—♦ గర్భకవిత్వము, ♦—

సర్వలఘుగీతి— కరుణగలిగి జనకులు లగటనినఁ | దమ్మనములు
గలలనముననుమహిఁబరగఁ | గలరెయనుచుభువినిరులలభదురిది | సహ
జమునయనియమమునపునారరహర || (సోమేశ్వరీయము)

క॥ కరుణగలిగినజనకులుగ | లగటనినదమసములగలలనయిననుమహిఁ | బరగగలరె
యనుచుభువిని | సరులలదురిది సహజమునయనియమమునా ||

మణిగణనికరము— కరఘటితకనకకలశముకరుణా | కరయమృ
తమునిచికడునియమచుగణ | బొరపడకెపుడునుబొగుపుదుబువౌ |
బరిఁదగుమనగముపరిమితినిడుమీ || (సోమేశ్వరీయము)

క॥ కరఘటితకనకశేషము | కరుణాకరయమృతమునిచి కడునియమచుగణ | బొరపడ
కపుడునుబొగుపుదు | బరువౌబరిదగుదుసగముపరిమితినిడుమీ |

సగర్భకండగీతి చంపకోత్పలమాలలు.

సోమేశ్వరీయము— శివననుబ్రోవరామదినిజితనచేసెదమాన
కేనుదా | నవవరదావినన్భవదనంతెవిలాసముబల్పసదురా | భవనిను
వీడఁబోభవముఁ బాయునుపాయపుఁబట్టెఱింగి యుం | డవలనిదేయిఁక
గొల్పఁడగ్గరుచేదికొట్టివైతురా ||

క॥ ననుబ్రోవరామదినిజం | తనచేసెదమానకేనుదానవరదా | నినువీడబోభవముపా
యనుపాయపుఁబట్టెఱింగి యుండవలనిదే ||

(ప్రతిపాదనుధ్యతనకాదిగా గీతపద్యచాణములుండును)

ధార్మికొల్లాసిని— శివనగరేశ్వరానుహితశ్రీనగనాయకమాధ
వాప్తునా | కపిభునుతావారాసతితకాంచనభూధర చాపదేవభాం | ధివ
నిగమాచితావరద దాఁగనేలభవద్ధితుండభై | రవజనకాననుంగరుణ
రక్షణచేయుముకన్యకాపతి ||

క॥ సగరేశ్వరానుహితశ్రీ | క్షనాయకమాధవాప్త నాకవిభునుతా | నిగమాచితావర
దదా | పగనేలభవద్ధితుండభై రవజనకా ||

గురుభక్తిప్రభావము — భవహరశ్రీక రావరద భాస్కరకోటి
నవప్రకాశకా । రవమహితాలస త్తరళరమ్యశరీరబుధప్రధానయో శివ
కరుణాకరాదివిజ శేఖర పండితదీనపోషకా । మువనదవానలాగిరణుమా
ధవసాయక సర్వభూషణా ॥

క॥ హరశ్రీక రావరదభా । స్కరకోటివప్రకాశ గౌరవమహితా । కరుణాకరాదివిజ
శే । భరవండితదీనపోష కామవదవా ॥

కృష్ణానందీమాహత్యము — శ్రీనగ జేశనీమఱుగుంజేర్పంగగోరి
యమందభక్తిబా ల్ధ్యానములన్నదా నెఱవడన్ని యమంబుగణింప నేలయి
య్యానమమో మొగింగన నెహాయిగుండగంగల్లుగాదెయి । శానశివా
పతీగిరిగ చక్కనిప్రీతిసుఖంపనిమ్మయా ॥

క॥ నగ జేశనీమఱుగజే । ఝగగోరి యమందభక్తిబల్ధ్యానములజే । నగుమో మొగింగననె
హా । యగుండగంగల్లుగాదె యీశానశివా ॥

మత్తేభకందఘటితసీసము — (గురుభక్తిప్రభావము) సముచితా
రాధన సర్వకాలమును నిత్యోత్సాహమేపారనోర్పుతోడ । సురుచిరాం
గామధుసూదనాబ్జజులు ధీరోదారులేచేయరోవినంగఁ । బ్రవచనీయం
బగుప్రాభవంబలరు నెవ్వరుండ్రునింబోలవాసియందు । రసచమత్కా
రమెరాజతీవిఁజెఱుచున్యమీ నిజంబెన్నఁగానువైరి ॥ గిరితనయహృ
త్సరోరుహ తరణికుముద । బాంధవార్థ ధరబహుశోభాగిరిశ । వరనిగ
మవర్తినిగుపమపురహరకరు । కాపయోధపురుషవతంసాపరేశ ॥

క॥ గిరితనయహృత్సరోరుహ । తరణికుముదబాంధవార్థధరబహుశోభా । వరనిగమవర్తి
నిగుపమ । పురహరకరుకాపయోధి పురుషవతంసా ॥

(ప్రతిసీసపాదమున మొదటి 1 చివర 3 అక్షరాలువిడిచితే మత్తేభమగును)

నకందస్రగ్వణీభుజంగప్రయాత ప్రాసాంత్యనియమఘటిత దండక
కల్పసీసము — (గు - భ - ప్ర) సోమనాథాశివాస్వామిరక్షింపుశ్రీసంబ
మూర్తిననున్నాయవర్తి । కోమలాంగాభవాకామ విద్వేషివోఘ్నత
కీర్తినినున్జాతునార్తి । వామదేవానవారామలింగాయనం బ్రస్తుతింతుం
గదాభావపూర్తి । సోమధారీభవత్సామహ్నాంగబుఁ బ్రస్తావనుంతున్న
దాసత్వమూర్తి ॥ పరమముదమంది ప్రోశదుపరమపురుష । భక్తవసు

భవ్యాత్ములు భాస్వరులుగ । నిన్నె పుడువిడరుమఱియునిరుపమాన! సుఖ
ముమాకిచ్చునుచునుంద్రా చూపెవారు ।

క! పరమమదమందిపోచెడు । పగమపురుషభక్తవరుల భవ్యాత్ములు భా! స్వరులుగ
నిన్నె పుడువిడరు । మఱియునిరుపమానసుఖము మాకిచ్చునుచుకా ॥

(సీసపాదములందు మొదటి 5 ది మొదలు చివర 7.వ అక్షరమువఱకు భుజంగ
ప్రియాతమ 7 వది మొదలు 15 వ దానివఱకు స్వగ్నిణియు)

కతిపయచిత్రపదమత్తకోకిలా కండద్విపద సాంకితకీర్తనాంచిత
సీసము— (గు - భ - ప్ర) సామజాంతక సాంబసాదర స్వామికామిత
దాయకా, ఘనమిత్రసోమ! శ్రీమహేశ్వరసేవ్యశ్రీకరతేమధామ విధా
యకా, ధరమాననిలయ । కామసంహరకాలకర్కశతౌమ భీమగరాంత
కా, పృథుమంత్రనిరత । శ్యామలోత్పలచంద్రాంకరసామనామపురాం
తకా, నయమహితపథగ । నయముచేపట్టిన నరివనమునకగ్గి । వయసు
జనవరుల న్ననుతేయధినాథ । దయనుబురుషోత్తము విధేయనయభ
యమ్ము । లొనరంగమనుపుదువుకాదె యోమహేశ ॥

(ప్రితిపాదాంతము, నెత్తుగీతంబూర్వార్థముంగూర్చుకండమగు)

క॥ ఘనమిత్రసోమధరమా! ననిలయపురుషులత్రనిరతనయమహితపథా! గనముచేపట్టి
ననరి । వనమునకగ్గి వయసుజనవరులన్నమతే ॥

(కండము గాక మిగిలిన సీసము మత్తకోకిల. సీసపాదములేద్విపదలు)

ద్విప్రాసాంత్య నియమఘటిత భాస్కరవిలసితాంచ త్పద్యద్వ
యము— (సోమేశ్వరీయము) కారణమపుదువుగానగధీరా కాంచిన
వివరముతెలిసెడినారా । వారణదితిజడవానల నీరావాంఛిత మొసంగు
మునిరతముదారా । దారుణదురితవిదారణశూరాధార్మికవరబహుశుభ
ములసీరా । ధారణమొనరుతుండప్పకసారాధారనిను హృదిబాసంగ
జితమారా ॥

క॥ కారణమపుదువుగానగ । ధీరాకాంచినవివరముతెలిసెడినారా । వారణదితిజడవా
నల! నీరావాంఛిత మొసంగమునిరతముదారా ॥ 1 ॥ దారుణదురితవిదారణ! శూరాధార్మిక
వరబహుశుభములసీరా! ధారణ మొనరుతుగప్పక! సారాధారనినుహృదిబాసంగజితమారా ॥ 2 ॥

సమచిత్రపదాదిమ మణిగణనికరాంతిమ కండద్వయోప గమ
సరసిజము— (అద్భుతోత్తరరామాయణము) ధీరమ్యాసింహచలధీరా

స్థిరమతిసురపవిధి మునులుసురలున్; | దారాస్థా హేమాచల, ధారీడరి
దగుతజీజనుఁ దరుఁగినుతులున్ || పారంగోదారాభృత, భారాపరిపరి
విధములఁ బ్రణతులొనరుపన్; | హారాహింద్రాంచగృహు, హారాయ
రయునువిదమున నభయతమనుపన్. ||

(గురుతులనుబట్టిచదువ బైవృత్తమువలె 2 కందములుండేలనగును)

చతుష్టుఖి — (సోమేశ్వరీయము) వనమాలిధాతృవాసవ |
వినుతాకరిదైత్యవారణ విశ్వవిహరణా | మునిరాట్కచులదివాకర | ధన
దాపురజైత్రసర్వధర్మ వివరణా ||

కరిదైత్యవారణవిశ్వవి | వారణామునిరాట్కచులది వాకరధనదా |
పురజైత్రసర్వధర్మవి | వరణావనమాలిధాతృ వాసవవినుతా 2
మునిరాట్కచులదివాకర | ధనదాపురజైత్రసర్వ ధర్మవివరణా |
వనమాలిధాతృవాసవ | వినుతా కరిదైత్యవారణ విశ్వవివరణా || 3
పురజైత్రసర్వధర్మవి | వరణా వనమాలిధాతృ వాసవవినుతా |
కరిదైత్యవారణ విశ్వవి | వారణా మునిరాట్కచులది వాకరధనదా || 4

అష్టముఖి—(గురుభక్తిప్రభావము) స్థిరమతిఁ దలఁతును ముర
హార | శరనినుఁ దలఁగని కరణిని జలమొగిఁ బొలియన్ || గరిమము
మెలఁగను బురికొను | వరములు మెలపుము తిరమయి వలయిత
మొలుగన్ || (సర్వలఘువు)

మురహారశరనినుదలగని | కరణినిజలమొగి బొలియను గరిమముమెలగన్
బురికొనువరములు మెలపుము | తిరమయివలయితములుగను స్థిరమతి దలతున్
తలగనికరణిని జలమొగి | బొలియనుగరిమము మెలగను బురికొనువరముల్
మెలపుము తిరమయివలయిత | ములుగనుస్థిరమతి దలతునుమురహారశనిన్
చలమొగిబొలియను గరిమము | మెలగనుబురికొను వరములుమెలపుముతిరమై
వలయితములుగను స్థిరమతి | దలతును మురహారశరనిను దలగనికరణిన్
గరిమముమెలగను బురికొను | వరములు మెలపుము తిరమయి వలయితములుగన్
స్థిరమతిదలతును మురహార | శరనిను దలగనికరణిని జలమొగి బొలియన్
పురికొనువరములు మెలపుము | తిరమయి వలయితములుగను స్థిరమతిదలతున్
మురహారశరనిను దలగని | కరణినిజలమొగి బొలియను గరిమముమెలగన్
మెలపుముతిరమయి వలయిత | ములుగను స్థిరమతిదలతును మురహారశరనిన్

దలగనికరణిని జలమొగి । బొలియను గరిమము మెలగను బురికొనువరముల్
 వలయుతములగను స్థిరమతి । దలతును ముగహాళకనిను దలగనికరణిన్
 జలమొగిబొలియను గరిమము । మెలగనుబురికొను వరములు మెలపుము తిరమై

అష్టముఖ — [సోమేశ్వరీయము] హరనినుఁ గొలుతును; సరి
 గాఁ । ద్వేగను; గొలువయుదరికొనఁ; దలపునఁగలుగం; దటిఁగనఁ
 దలఁతవు; గరిమను దటచిను; దళమవు హరువవు; దలకొల్పలుపన్

(గుట్టుల ననుసరించి మొదలిడుచు వెనుక దానివలెనే చదువీ 8 కందాలగు)

బహువృత్త బహుకందగర్భిత భాస్కరవిలసితము—(అద్భుతో

త్తర రామాయణము) సారసభవనుత సంగరవీరా సంతతగర్భర విర
 హితయోగీ । మారమణఘటిత మంగళశూరా మంత్రక పురహర
 సురనుతత్యాగీ । చారుమణిలసిత జంగమహారా ట్నాంతిద స్మరహర
 హరిహితరాగీ । భైరవ నయయుత భంగవా భారాభాంతిహ హరిశర
 పరిణతభోగీ ॥

సారసభవనుత సంగర । వీరాసంతతగర్భర విరహితయోగీ

మారమణఘటితమంగళ । శూరామంత్రక పురహర సురనుతత్యాగీ

1

సారసభవనుతసంగర । వీరాసంతతగర్భర విరహితయోగీ

చారుమణిలసితజంగమ । హారాట్నాంతిదస్మరహర హరిహితరాగీ

2

సారసభవనుతసంగర । వీరాసంతతగర్భర విరహితయోగీ

భైరవనయయుత భంగవా । భారాభాంతిహ హరిశరపరిణతభోగీ

3

మారమణఘటితమంగళ । శూరామంత్రక పురహర సురనుతత్యాగీ

సారసభవనుతసంగర । వీరాసంతతగర్భర విరహితయోగీ

4

చారుమణిలసితజంగమ । హారాట్నాంతిదస్మరహర హరిహితరాగీ

భైరవనయయుతభంగవా । భారాభాంతిహ హరిశర పరిణతభోగీ

5

మారమణఘటితమంగళ । శూరామంత్రక పురహర సురనుతత్యాగీ

సారసభవనుతసంగర । వీరాసంతతగర్భర విరహితయోగీ

6

చారుమణిలసితజంగమ । హారాట్నాంతిదస్మరహర హరిహితరాగీ

భైరవనయయుతభంగవా । భారాభాంతిహ హరిశర పరిణతభోగీ

7

చారుమణిలసితజంగమ । హారాట్నాంతిదస్మరహర హరిహితరాగీ

సారసభవనుతసంగర । వీరాసంతత గర్భర విరహితయోగీ

8

చారుమణిలసిత జంగమ । హారాట్నాంతి దస్మరహర హరిహితరాగీ

మారమణ ఘటితమంగళ । కూరామంత్రకపురహర మురనుతత్వాగీ 9

భైవనయయూత భంగమా । భారాభ్రాంతిహ మారిశర పరిణతభోగీ
సాంస భవనుతసంగర । వీరాసంతగరభవ వింహితయోగీ 10

భైవనయయూత భంగమా । భారాభ్రాంతిహ మారిశర పరిణతభోగీ
మారమణ ఘటితమంగళ । కూరామంత్రక పురహర మురనుతత్వాగీ 11

భైవనయయూతభంగమా । భారాభ్రాంతిహమారిశర పరిణతభోగీ
చారుమణిలసితజంగమ । చారామైందిదస్మరహర మారిహితరాగీ॥ 12

చిత్రపదద్విపద చువకోత్పలమాలావేకవిభ కంఠ రగడముఖ్య
బహుపద్వ్య శతకగర్భితభాస్కరవిలసితము—(కృష్ణానందీమాహాత్మ్యము)
కోరెద గురువరకూరిమిగూర్ప గుండగగొఱతలు గుఱుతునగూడె
జేరెదజుతిర చేరువజేర్ప జెందగసిరులను జిరమరజిమ్మె । తేరెద
స్థిరముగదీరికదీర్ప దెందముతిరమవు దెఱగునుగొల్పె । మారెద
స్మరహరమాఱుతు మాఱుమందముమరుగవు మరులునునిల్పె ॥

కోరెదగురువరకూరిమి । కూరుపగుండగగొఱతలు గుఱుతునగూడె
జేరెదజుతిరచేరువ । జేరువజెందగసిరులను జిరమరజిమ్మె॥

తేరెదస్థిరముగదీరిక । దీరుపదెందముతిరమవు దెఱగునుగొల్పె
మారెదస్మరహరమాఱుతు । మాఱుపమందముమరుగవు మరులునునిల్పె॥ 1

గురువరకూరిమిగూరుప । గొఱతలుగుండగ గురుతున గోరెదగూడె
చిరతరచేరువజేరువ । సిరులను జెందగజిరమర జేరెదజిమ్మె

స్థిరముగదీరికదీరుప । దిరమవుదెందము దెఱగును దేరెదగొల్పె
స్మరహరమాఱుతుమాఱుప । మరుగవుమందముమరులును మారెదనిల్పె॥ 2

కూరిమిగూరుపగురువర । కోరెదగుండగగొఱతలు గుఱుతునగూడె
చేరువజేరువజిరతర । చేరెదజెందగసిరులను జిరమరజిమ్మె

తీరి దీరుపస్థిరముగ । దేరెదదెందముతిరమవు దెఱగునుగొల్పె
మాఱుతుమాఱుపస్మరహర । మారెదమందముమరుగవు మరులునునిల్పె॥ 3

కూరుపగూరిమిగురువర । కోరెదగుండగగొఱతలు గుఱుతునగూడె
చేరువజేరువజిరతిర । చేరెదజెందగసిరులను జిరమరజిమ్మె

తీరుపదీరిక స్థిరముగ । దేరెదదెందముతిరమవు దెఱగునుగొల్పె
మాఱుపమాఱుతుస్మరహర । మారెదమందముమరుగవు మరులునునిల్పె॥ 4

కొఱతలుగుండగగూరిమి । గురువరకూరుపగుఱుతున గోరెదగూడె

సిరులను జెందగ జేయన । జిత్రచేరుపజ్జిమర జేరెదజిమ్మకొ
 తిరుమవు దెందము తీరిక । స్థిరముగ దీరుప దెలుగును దేరెదగొల్మకొ
 మరుగ వుండదు మాటుతు । స్మరహరమాటుపరులను మారెదనిల్మకొ ॥ 5
 గుఱుతునగూడంగోరెద । గురువరకుండగ గొఱుతలు కూరిమిగూర్చకొ
 బిగమర జిమ్మంగోరెద । జిత్రచేరుపజ్జిమర జేయన జేమ్మకొ
 తెలుగునుగొల్మందేరెద । స్థిరముగ దెందము తిరుమవు దీరిక దీమ్మకొ
 మరులును నిల్మవార్చెద । స్మరహరమందము మరుగవు మాటుతుమాటుకొ ॥ 6

(వైసగల జోడు 12 లెక్కన ఈ 6 జోళ్ళు $(6 \times 12) = 72$ కందాలు కాగలవు)

బహువిధ మృగుమధుర గాన ఫణిశోపత నానుకూల చిత్రపద
 ద్వీకద నవవిధరగడ బహుసీన తేటగీత్యాటవెలది కింద చంపకమాలా
 ద్యనేక నవాన్రపద్య గర్భితాదృశిత సీసచక్రవర్తిని— (అదృశితోత్తర
 రామాయణము) కరిహరగరహరిగరుడగమిత్ర నీకరుణను వేడెద వెఱపు
 దీటు । హరితెరహరిహరి హరివరనేతి సీచరితిను బాడెద బెరగదీర్చు ।
 దరహరధరధారితిరళ సుగాత్రినీమఱుగునఁగూడెద గొఱుతనాటు ।
 హరిహరహరిధారిహరినుతిపాత్ర నీగరిమను బాడెద వరము జేర్చు ॥ ధీర
 సోదార ధీధిత దివ్యమూర్తి । వీరమానీంద్రసేవిత వేదవర్తి । తార
 లొప్పారునంతకు దంజీకీర్తి । నిరహిన్స్రంధమీనిల నివృత్తూర్తి ॥

(హరి = విష్ణువు, యముడు, నూర్వచంద్రాగ్నులు, నీరు, పాము, ఇంద్రుడు).

(ఇతరపద్యాదులవివరములతో మును అదృశితోత్తర రామాయణమందు విరళముగా నున్నది
 అది మనకిప్పుడప్రస్తుతము ఇందు వెడలుకొందముల వైనను)

కరిహరగరుడగమిత్ర । వెఱపునుదీర్చుగరహరి వేడెదగరుణకొ
 హరితెరహరివరనేత్రా । పరగనుదీర్చుహరిహరి పాడెదబరితకొ
 దగహరతిరళసుగాత్రా । గొఱుతను నాటుధరధారి కూడెదమఱుగుకొ
 హరిహరహరినుతిపాత్రా । వరమును జేర్చుహరిధారి వాడెదగరిమకొ ॥ 1
 కరిహరగరుడగమిత్ర । పరగనుదీర్చుహరిహరి పాడెదబరితకొ
 హరితెరహరివరనేత్రా । గొఱుతను నాటుధరధారి కూడెదమఱుగుకొ
 దరహరతిరళసుగాత్రా । వరమును జేర్చుహరిధారి వాడెదగరిమకొ
 హరిహరహరినుతిపాత్రా । వెఱపునుదీర్చుగరహరి వేడెదగరుణకొ ॥ 2
 కరిహరగరుడగమిత్ర । గొఱుతను నాటుధరధారి కూడెదమఱుగుకొ
 హరితెరహరివరనేత్రా । పరగనుదీర్చుహరిధారి వాడెదగరిమకొ

దరహాతరశశుగాత్రా । వెఱపునుదీర్పుగరహారి వేడెదగరుణా
హరిహరహరిమతిపాత్రా । పుగనుదీర్పుహరిహరి పాడెదజరితా 3
కరిహరగరుడగమిత్రా । వరమునుజేర్పుహరిధారి వాడెదగరిచక్రా
హరిశరహరివరసేత్రా । వరమునుజేర్పు హరిధారి వాడెదగరిచక్రా
దరహరితులశశుగాత్రా । పరగనుదీర్పు హరిహరి పాడెదజరితా
హరిహరహరిమతిపాత్రా । కొఱతనునార్పుధారి కూడెదమలుగుకా 4

(ఉత్తరార్ధచరణము లాదినుండి యొకటి విడుచుచుజడువ నీ 4 జత
లైనవి అవి చివరనుండి అట్లెవిడుచుచు జడువగ నింక 4 జతలవుచు
అనగా ఆ ఒక్కజోడే 8 జోళ్లయినవి. వెనుకటి లెక్కను ఈ ప్రతి
జోడును ఆఱేసిజతలుగా జేసినచో ఈ జతయే మొత్తాన 96 కందములు
కాగా 16 మాత్రమువచ్చినవె తిరిగివచ్చి నికరము ఎనుబది (80)
శేషించును. ఇంకెన్ని జతల కందాలిందులభించిననన్నియెరుబనులగును.)

కరిహరకరుణనువేడెద । గరహారి వెఱపుదీర్పు గరుడగమిత్రా
హరిశరచరితనుబాడెద । హరిహరిపగదీర్పు హరివరసేత్రా
దుహరిమలుగునగూడెద । ధరధారికొఱతనాల్పు తరశశుగాత్రా
హరిహరగరిమనువాడెద । హరిధారివరముజేర్పు హరిమతిపాత్రా 2
గరహారి వెఱపుదీర్పుము । కరిహా వేడెదనుగరుణ గరుడగమిత్రా
హరిహరిపరగదీర్పుము । హరిశరపాడెదనుజరిత హరివరసేత్రా
ధరధారికొఱతనాల్పుము । దుహరికూడెదనుమలుగు తరశశుగాత్రా
హరిధారివరముజేర్పుము । హరిహరివాడెదను గరిమ హరిమతిపాత్రా 3
కరుణనువేడెదగరహారి । గరహారి వెఱపుదీర్పు గరుడగమిత్రా
చరితనుబాడెదహరిశర । హరిహరిపగదీర్పు హరివరసేత్రా
మలుగునగూడెదదుహరి । ధరధారికొఱతనాల్పు తరశశుగాత్రా
గరిమనువాడెదహరిహర । హరిధారివరముజేర్పు హరిమతిపాత్రా 4
కరుణనువేడెదగరహారి । కరిహరివేర్పుము వెఱపును గరుడగమిత్రా
చరితనుబాడెదహరిహరి । హరిశరతీర్పుముపగమ హరివరసేత్రా
మలుగునగూడెదధరధారి । దరహరియొల్పుముకొఱతను తరశశుగాత్రా
గరిమనువాడెదహరిధారి । హరిహరిచేర్పుమువరమును హరిమతిపాత్రా
వెఱపునుదీర్పుముకరుణను । గరహారియొకరిహర గరుడగమిత్రా
పరగనుదీర్పుముచరితను । హరిహరి మోహరిశర హరివరసేత్రా

కొఱతను నాఱుము మఱుగున । ధరధారీ మోదగహర తరళను గాత్రా
 కుమును జేర్చుముగరి యను । వ రిధారీ మోహరిహర హరినుతిపాత్రా 6
 వెఱపునుదీఱుము వేడెద । గరిహరీ మోహరిహర గరుడగమిత్రా
 పరిగనుదీర్చుముపాడెద । వ రిహరీ మోహరిహర హరివర నేత్రా

కొఱతను నాఱుము కూడెద । ధరధారీ మోదగహర తరళను గాత్రా
 వరిమును జేర్చుముపాడెద । వ రిధారీ మోహరిహర హరినుతిపాత్రా 7
 గరిహర గరుడగమిత్రా । వెఱపునుదీఱుముకరిహర వేడెదగరుణా
 హరిహర హరివర నేత్రా । పరిగనుదీర్చుముహరిహర పాడెదజరిత్రా

ధరధాతరళను గాత్రా । కొఱతను నాఱుముధరధర కూడెదమఱుగుకొ
 హరిధా హరినుతిపాత్రా । వరిమును జేర్చుముహరిహర వాడెదగరియకొ
 గరుడగమిత్రాగహర । వెఱపునుదీఱుముకరిహర వేడెదగరుణా
 హరిహర నేత్రాహరిహర । పరిగనుదీర్చుముహరిహర పాడెదజరిత్రా

తరళను గాత్రాధరధా । కొఱతను నాఱుముదహరకూడె మఱుగుకొ
 హరినుతిపాత్రాహరిధా । వరిమును జేర్చుముహరిహర వాడెదగరియకొ 9
 గరుడగమిత్రాకరిహర । వెఱపునుదీఱుముగరిహర వేడెదగరుణా
 హరిహర నేత్రాహరిహర । పరిగనుదీర్చుముహరిహర పాడెదజరిత్రా

తరళను గాత్రాధరహర । కొఱతను నాఱుముధరధారి కూడెదమఱుగుకొ
 హరినుతిపాత్రాహరిహర । వరిమును జేర్చుముహరిధారి వాడెదగరియకొ 10
 (మొదటిజోటిలెక్కను ఈ 10 జోళ్లకు (10×80) ఎ.మి.వివృద్ధి)

కంఠములొనగూడగల్గు వివరముపబడినది. ఇంకను:-

వెఱపునుదీఱుము వేడెద । గరుడగమిత్రాగరుణను గరిహరగహర
 పరిగనుదీర్చుముపాడెద । హరివర నేత్రాచరిత్రను హరిహరహరిహర
 కొఱతను నాఱుము కూడెద । తరళను గాత్రామఱుగును దరహరధరధా
 వరిమును జేర్చుముపాడెద । హరినుతిపాత్రాగరియను హరిహరహరిధా 1

కరుణను వేడెదదీర్చుము । గరుడగమిత్రావెఱపును గరిహరగహర
 చరిత్రను వాడెదదీర్చుము । హరివర నేత్రాపరిగను హరిహరహరిహర
 మఱుగును కూడెద నాఱుము । తరళను గాత్రాకొఱతను దరహరధరధా
 గరియను వాడెదదీర్చుము । హరినుతిపాత్రావరియను హరిహరహరిధా 2

గరుడగమిత్రావేడెద । గరిహరనీకరుణదీర్చు గహరవెఱపుకొ
 హరివర నేత్రాపాడెద । హరిహరనీచరిత్రదీర్చు హరిహరపరిగ
 తరళను గాత్రాకూడెద । దరహరనీమఱుగునాఱుము ధరధాకొఱతకొ

హరిసుతిపాత్రావాడెద । హరిహరసీమిరుజేర్పు హరిధాన చుక
 వెఱుపునుదీఱుమువేడెద । గరహరీసీమః రణ గరుడగమిత్ర
 పరగనుదీర్పుముపాడెద । హరిహరీసీమగరిత హరివశేత్రా
 కొఱతనువాఱుముకూడెద । ధంధారీసీమయగు తరళచుగాత్రా
 వరమునుజేర్పుమువాడెద । హరిధారీసీమగరిత హరిసుతిపాత్రా

3

4

(మూడికి నొక 4 జతి లేని చూపబడినవి. ఏరగలచాని యోపికను బట్టి మఱికొన్ని జోడులు దొలకును. కాని పూర్వోత్తర పాదముల కర్ణాను బంధముండుటచేతనేవి జతిలున్నన్ని యెనుబహులు మాత్రము కావు. అన్ని డజనులగుటకే యడ్డునుండదు. కొన్ని యెక్కువగనుజిక్క వచ్చును. ఎట్టిలా యెనేమి ఈసీసమున వేయికందాలు వెలువడును.)

పూర్వోక్తబహువిధ పదపద్యానేక సహస్రగర్భితాద్భుత సీస రాజేంద్రము— (కృష్ణానదీనూహత్యైము) ధరధరత్వరగానుదటిగని తగుమయ్య కొఱతలు వాఙగవరములిమ్మి! గురువరగుటిగాను గఱుతు ననిలుమయ్య యరులనుమాఙగ మఱుగుమ్మి । స్మరహరసరిగాను జరణములిడుమయ్య కరములుచాఙగ శరణమిమ్మి! సురవరచొరగాను సురభినోసగుమయ్య కరుణనుజూపగ సురుచినిమ్మి! చంద్రసూర్యాగ్ని లోచన సమరభీమ । సాందకాథాన్యభూషణ శమితాకామ । అంద్రు సర్వేశ్వరాయనియమితి నామ । కందదుడేన శినిం గవకముగసామ ॥

(సురభి = హనోహర మైనదియను. ఇతరపద్య వివరణమంతయును కృష్ణానదీ మాహాత్యైమున సవిస్తారముగ గలదు, మనప్రకృతకందములు)

ధరధరతటిగనితగుమయ । వరములనిమ్మి త్వరగాను వాపగకొఱతల్
 గురువరగుఱుతుననిలుమయ । మఱుగునునిమ్మి కటిగాను మాపగనరులక్
 స్మరహరచరణములిడుమయ । శరణమునిమ్మి సరిగాను బాపగగరుల్
 సురవరసురభినోసగుమయ । సురుచినినిమ్మిచొరగాను జూపగగరుణక్
 ధరధరకొఱతలువాపగ । ద్వరగానావరములీయ దటిగనితగుమా
 గురువరయరులనుమాపగ గురిగానామఱుగునీయ గుఱుతుననిలుమా
 స్మరహరకరములుచాపగ । సరిగానాశరణమియ జరణనులిడుమా
 సురవిరకరుణనుజూపగ । జొరగానాసురుచినియ సురభినోసగుమా
 త్వరగానువరములిమ్మి । ధరధరపాపగకొఱతల్క తటిగనితగుమా
 గుటిగానుమఱుగునిమ్మి । గురువరమాపగనరులను గుఱుతుననిలుమా

1

2

- సరిగానుశరణమిమ్మా । స్మరహరచాపగరములు చరణములిడుమా
చొరగానుసురుచినిమ్మా । సురవరచాపగరుణను సురభిన్సగుమా 3
- కొఱతలుచాపగధరధర । త్వరగానేగగములిమ్మి తఱిగనితగుమా
అరులనుచాపగురుచరి । గుఱిగానేమలుగునిమ్మి గుఱుతుననిలుమా
కరములుచాపగస్మరహర । సరిగానేశరణమిమ్మి చరణములిడుమా
కరుణనుజూపగసురవర । చొరగానేనురుచినిమ్మి సురభిన్సగుమా 4
- కొఱతలుచాపగద్వరగా । ధరధరయిమ్మిచగములు తఱిగనితగుమ్మా
అరులనుచాపగుఱిగా । గురువరయిమ్మిచుఱుగును గుఱుతుననిలుమా
కరములుచాపగసరిగా । స్మరహరయిమ్మిశరణము చరణములిడుమా
కరుణనుజూపగజొరగా । సురవరయిమ్మిసురుచిని సురభిన్సగుమా 5
- వరములనిమ్మికొఱతలు । త్వరగాబాపగధరధర తఱిగనితగుమా
మఱుగునునిమ్మిచురులను । గుఱిగామాపగగురువర గుఱుతుననిలుమా
శరణమునిమ్మికరములు । సరిగాజూపగస్మరహర చరణములిడుమా
సురుచినినిమ్మిచరుణను జొరగాజూపగసురవర సురభిన్సగుమా 6
- వరములనిమ్మిపాపగ । ద్వరగాగొఱతలుధరధర తఱిగనితగుమా
మఱుగునునిమ్మిమాపగ । గుఱిగాగరులనుగురువర గుఱుతుననిలుమా
శరణమునిమ్మిచాపగ । సరిగాగరములుస్మరహర చరణములిడుమా
సురుచినినిమ్మిచాపగ । జొరగాగరుణనుసురవర సురభిన్సగుమా 7
- త్వరగాదరిగనితగుమయ । వరములనిమ్మిధరధర పాపగొఱతల్
గుఱిగాగుఱుతుననిలుమయ । మఱుగునునిమ్మిగురువర మాపగవరులకొ
సరిగాజరణములిడుమయ । శరణమునిమ్మిస్మరహర చాపగగరముల్
చొరగాసురభిన్సగుమయ । సురుచినినిమ్మిసురవర చాపగగరుణకొ 8
- తఱిగనితగుమయత్వరగా । వరములనిమ్మిధరధర పాపగొఱతల్
గుఱుతుననిలుమయగుఱిగా । మఱుగునునిమ్మిగురువర మాపగవరులన్
చరణములిడుమయసరిగా । శరణమునిమ్మిస్మరహర చాపగగరముల్
సురభిన్సగుమయచొరగా । సురుచినినిమ్మిసురవర చాపగగరుణకొ 9
- తఱిగనితగుమయధరధర । వరములనిమ్మిత్వరగను బాపగొఱతల్
గుఱుతుననిలుమయగురువరి । మఱుగునునిమ్మిగుఱిగను మాపగవరులకొ
చరణములిడుమయస్మరహర శరణమునిమ్మిచరిగను జూపగగరముల్
సురభిన్సగుమయసురవర । సురుచినినిమ్మిచొరగను జూపగగరుణకొ 10
- ధరధరత్వరగాదరిగని । వరములనియదగదగుమి పాపగొఱతల్

గురువరగుటిగాగుఱుతున | మఱుగునునీయంగనిలుమి మాపగనరులకొ
స్మృతా రసరిగాజరణము | శరణమునీయంగనిడుమి చాపగగరముల్

11

మూవచొరగానుభిని | మురుచినినీయంగనొసగు చూపగగరములకొ
భరభరతగుమయత్వగా | వరములనిమ్మితటిగని పాపగగొఱతకొ

గురువరనిలుమయగుటిగా | మఱుగునునిమ్మగుఱుతున మాపగనరులకొ
స్మృతహరయగుమయసరిగా | శరణమునిమ్మిచరణము చాపగగరముల్

12

మూవరయ్యెసగుమిచొరగా | మురుచినినిమ్మిమూభిని జూపగగరములకొ
భరభరపాపగగొఱతలు | తటిగనియిమ్మివరములు త్వరగాదగుమి

గురువరమాపగనరులను | గుఱుతుననిమ్మి మఱుగును గుటిగానిలుమి
స్మృతహరచాపగగరములు | చరణములిమ్మిశరణము సరిగానిడుమి

13

మూవరచాపగగరణము | మూభినినిమ్మిమూరుచిని జొరగనొసగుమి
భరభరకొఱతలువాపగ | త్వరగాదగుమయవరములు తటిగనియిమ్మి

గురువరయరులనుమాపగ | గుటిగానిలుమయమఱుగును గురుతుననిమ్మి
స్మృతహరకరములుచాపగ | సరిగానిడుమయశరణము చరణములిమ్మి

14

మూవరకరణముజూపగ | జొరగానొసగుమిమూరుచిని మూభినినిమ్మి
భరభరవరములనిమ్మి | త్వరగాపాపగగొఱత దటిగనితగుమి

గురువరమఱుగునునిమ్మి | గుటిగామాపంగనరుల గుఱుతుననిలుమి
స్మృతహరశరణమునిమ్మి | సరిగాజూపంగగరము జరణములిడుమి

15

మూవరమూరుచినినిమ్మి | చొరగాజూపంగగరము మూభినిసగుమి

(ఈ విధాన నేరికూర్పగల సాధకుల యోషికకొలదిని మఱి
కొన్ని జతలు వెలువడగలవు. వెనుకటిపద్యమునందగవఱపబడ్డ తెక్క
వాజొడులన్ని యెరుబనులో అన్ని వీలుపడ వేని కొన్ని తెక్కువగనో ఏడి
యును గుమరనియెడల నెల్ల దుదకా డజరులయెక్కుకనో సమకూర్చుగా
నీసీసమందును వేయికందాలు చిక్కవచ్చు)

రామస్తవము.

— చిత్రకవిత్వము. —

(అద్భుతోత్తర రామాయణాదు లందలివి.)

ఆచ్చికము— పదియరదిమ్ముల, దొరకగు | మొలలిటి

కొమరుండ వగఱుమూకల ననులం । బొదిపినజెట్టియిద్రెమై । కుక్కుదు
బత్తింబుడమిక్కుగూతుఁగూడి యలగుమా ॥

సాంస్కృతికము— నిరతాధర్మపరాసుర । వరరావణముఖ్య
దుష్ట బాధతనిఖలా । మరసంక్రందన ఎ గీ । శ్వరభయహరణార్థభార
వహశ్రీరామా ॥

సర్వాదంతము — ఘనసప్తాశ్వాన్వయ సా । ధనమట భవ
దమలచరణ దాన్యమరయఁగా । ననవరత భజననడవఁగ । ననఘటఁ
బరమపదవాస మవసరమనఁగా ॥

త్రిప్రాసము— ధన్యుండవుహృతసేవక । దైన్యుండవు సార్వ.
భౌమదశిరధరామా । మాన్యుండవెల్లయెడలను । పాన్యుండవు వాని
నెల్ల నడచితిసుమ్మా ॥

త్రిప్రాసము — నిత్యుండవుపరిపాలిత । భృత్యుండవు దళిత
భువన భీకరదుష్కృత । దైత్యుండవుదయఁగను కృత । కృత్యుండవు సేవగు
దువు కేశవదేవా ॥

చతుప్రాసము— మెలఁగుదువు భక్తులిండ్లను । గలుగుదువల
వారుతలఁపఁగాదర్థదులం । జెలఁగుదువలరుదు వెలుఁగుదు । తొలఁగు
దువేరామదాస దోషవిరామా ॥

చతుప్రాసము— సుందరుండవు బహుభోగ పు । రందరుండవు
నిఖలదేవ రక్షోద్ధృత స । స్పందరుండవు క్షీరోదధి । మందిరుండవు సర్వ
లోక మహితుడవభవా ॥

పంచప్రాసము— తలఁపవుగద మాగతిహరి । మెలపవుగద
దిక్కుమాకు మిసిమింతులమే । నిలుపవుగద యాయెడ్డమి । కొలుపవు
గదవీరివేటె కొఱమిట్టాడక ॥

(మిసిమింతులు = అలసినవారు. ఎడ్డమి = ఆపద. మిట్టాడక = వర్తింతుటకు)

నిస్తాలవ్యము— పరమకృపాకరభూమి । డ్వరదానవకముల
మత్తవారణనాపై । గరమనురాగముఙ్గాపుము । తిరముగననుఁగొలుచు
వాడ దీనుడరామా ॥

నిరోష్ఠ్యము— అగడొందనైనచెడుగులు । దిగులుం గలిగించు
నట్టి తెఱఁగులునింక । నగడాలుఁగలతల్లీర్ష్యలు । దగదని తొలఁగించు
చుండు దశరథతనయా ॥

నిరూప్యనిరోష్ఠ్యము— ధరజానాయకదయగల । దొర యేరని
యరయరోయదొరకిం తండ్రీ । నరనాథాగ్రణియిది నా । కొఱఁతల
నడుగంటిఁజేయఁ గూర్చుండుకదా ॥

నిరూప్యనిస్తాలవ్యము— పరమపవిత్రారామా । కరమాదర
భావమొప్పుఁగనుఁగొనుమప్పా । నిరుపాధికుండధిక్తుడ । నెఱుఁగుదువే
మొఱలునెట్టు టిద్దొకతప్పా ? ॥

నిరూప్యనిరోష్ఠ్యనిస్తాలవ్యము— కలతెన్నెకందునిన్నం । దులఁ
గానఁగఁగలుగదీనదుఃఖాతీతా । నలనీరనీరదాంగా । తొలఁగితొనాదరి
నిఁకేడదూఱరిగితో ॥

అంకగణితము— ఏకాద్విజవరతిభవన । శోకహచతురాప్ర
పంచసుమషట్పుణా । శ్రీకరసప్తాశ్వాన్వయ । మాకష్టముమానవలయు
మంచిదశయదే ॥

రసగుణితము— వరరాముఁగోరిరీతఁడు । గురురూపియ కేవురై
యెగుదిరిరొయైనరా । నరనాథుని రతిసీచుల । నురినూకువనేర్పనైన
నోబికనాఁగా ॥

(ఉరికొ = ఉచ్చులో. ఊహక = పూనికను, ఏక్కొ = ఏకరచుట)

సవగ్రహి— రవికులవనధిశశికుజా । ధవబుఘలను గురులఁ
గవులధనగుణనైపు । ణ్య విభవయుతులను జేయుదు । రవిజాసుర సేవ్య
వృషభరాడ్ధ్వజభాన్య ॥

దశావతారి— పరభూమినులుకమతము । కొఱకిటె రావా
నరహరి కుఱుచలుచీఁగా । దొరరామాముమ్మాటఁ గరుణించితిబుద్ధి
తెలిపికలికియలరఁగక ॥

(కమతము = భిక్షాపాత్ర, కిటి = కరాహము, కుఱుచ = వాచన, ఒడుస్తు)

సాంవత్సరి— తారణభావానుధిరో । ద్ధారివికృతక్రోధ రాద్రి
ఖరరాక్షస నా । ధారణ విక్రమవిజయ వి. । కారి విరోధిశ్వర జయ!

ఘన! స్తవవిభవా ।

పంచాక్షరి— పరమకృపాకరనరపా । మరపా నీప్రాపుకోరె
మననున్నమము । స్వరకమునను నుపమానుము । కరమనుపమమైన
ప్రేమకననిమ్మన్నా ।

చతురక్షరి— రామాకామాకారా । మామకపాపమ్ముమాప
మరపాపరాకో । పామరకర్మముకోపము । కామముమారకము కొర
కెకా మురిపెమ్మా ? ।

త్ర్యక్షరి— మీయయ్యయానమానని । నాయమ్మనిసీమము
నను నమ్మినయయ్యా । మాయామయ సీమానిని । యేయామామమ్మ
మేన! యేమాయానా ? ।

ద్వ్యక్షరి— నీయన్న నాయనయెయకా । నోయినీయానూన
నున్నానననే । యాయనయునిన్ను 'నూ' యనె । నీయనిననయాన
నాయెనిన్నెన్ననయా ॥

(నీయమ్మ నాయన = సముద్రుడు, ఊయనె = కానిమ్మనె)

ఏకాక్షరి— నునినాన్న నానృనన్నని । ననునిన్ను నునెన్న నాను
నానెన్నె న్నేననూ నెనిన్ను నానే/నునునినునననూననున్న నోనానన్నా ? ।

(నునినాన్న నానృనన్ననినను = శేపునిబాధ్యతి శుభుగ గా)

—♦ బంధకవీర్యము. ♦—

గోపురము— రామామహితామనమనస । నీగుంబును నొని
తలగతునినుగనుగతిని । నానునునెయనుదు మనుపవె । ప్రేమశ్శత
తెంబుమీకు భృత్యుండంగదా ॥

(గోపురములలోను రామననుగమన, అనియుండి 4 వ చరణముతో జక్కగా
శబ్దయించును)

రథము— శ్రీదారాఘవసీమము । తోవైస్యముఁదేల్చి చూపు
దూగదరావా । వాదానామోనికు । నోదావహా ప్రేమకలనముదువీ
లేనే ? ॥ (మురుపు = అందము)

(ఇందు శ్రీరాఘదేవాదాతపీవే, అనినడుమనిలము)

చక్రము— రమపుడమికిరాగనిన నె! సముచిత భావణీనిగలుష
శమనిగనిన ! స్త్రీముదమున భవముగను పరు ! వమువలచెద్దానఁ
దగుచువరదుడరానూ ॥

(దీవి 7 వ రీతి చుట్టలందు రామునిదలచు, పురుషవరుడ, అనియుండగా మొదటి
చుట్టునటునటుంగూడికొని మానుగగని రనిగగనమా, అనుమనవియుండును)

పంజరము— శివనుతివెఱపౌరహిమము । వివశులనొనరుపఁ
గల్గియు వేసినిడకుపో । మవలకునానదియొడవఁగ । లపు వరమిడుముద
మముననలఘుతక్ బ్రతుకక్ ॥

(నిలువీ 9 లక్ష్యము 6 గదులును బయిలి కొంకియునుండు పంజరము నందలి తి, క్, 2
బాదులలో రవివలమున, వెలసినఁ ఘు, వరులదలతు, అనియేరుపడును)

చతురంగము, సర్వలఘువు— నగుమొగమున ననుభవమయి!
తగుమిగులరహియె ఈ సమపదదుడవనొగిక్ । ఒగరకు బలముడుపుల
ఘుతఁ । బొగరడఁగురవయునొదవపు పుగికొనువలనుల్ ॥

(ఇందు 4 మూలలు ముందు వైనుండి క్రిందికిని క్రిందినుండివైకిని గుట్టిపు గంతు
లందు గ్రమముగా వరుడుడ, భ్రమకుర, వరముల, నొసగుమి, అనికానబడును)

గోమూత్రిక— శ్రీరమణీమరఘూత్తమ । పారముసముఖాన
నుండి ; భారమయాసీ । తారమణీశ్వర? చిత్తమ । పారముదమనూన,
చొరడివారణయాయెక్ ॥

పుష్పమాలిక— ఖగళగనగకులశిలకుల । సరయరమారమణ
బాణమణపనిపక్తై । నిరతిము తిగుతిత్తిదగుదని । దరికన్తకపిరిము ని
ముదముగిననొసరెక్ ॥

—♦ గ ర్భ క వి త్వ ము ♦—

సర్వలఘుగీతి— వరుగుణదశిరధతనయ వదరవదరఁ । గఁగరు
ణఁగన నె! తిగునదగునె? దొరి వె! యెవరయిననిదిజ్జిపిరె పివరమరయి
నుతిసలిపిననదె ఘనమపు తెఱఁగుకద ॥

క॥ వాగుణదశిరధతనయ వ । దగుదరగగుణగనపై తిగునదగునె?

దొరి వెయెనగయననిదిజిరి । పిరెవివరమరయనుతికై పిం దెబునమా

మణిగణనికరము — వరరవికులమున పసుధనుబరగన్ । వర
మునజుడడిగి ప్రణతులొందుపన్ । దరలియుంగలిగితి దళిరధధరణీ ।
డ్వరతినయుడపయి త్సరిగననువుగన్ ॥

క॥ వరరవికులమున పసుధను । బాగవ్యమునజుడడిగి ప్రణతులొందుపన్
దలియుంగలిగితి దళిరధ । ధంణీడ్వర తనయుడపయి త్సరిగననువుగన్
సకందగీతి చంపకోత్పలమాలలు.

నినుస్మరియించెదన్సకల నిర్జరపుంగవశ స్తగాధ స । జనవరదా
భవచ్చరణ నారసముల్పురుసన్భజింతునో । ఘనధరజాధి పాయనువుగా
గరుణిపు భయాపహరికా । దననవునా? లసత్సరిసిజాప్తకులాంబుధి
చంద్రభూపతీ ॥

స్మరియించెదన్సకల ని । ర్జరపుంగవ శ స్తగాధ సజ్జనవరదా
ధంజాధిపాయనువుగా । గరుణింపుభయాపహరి కాదననవునా

భూపరిపాలకాదనుజ భూధరనాసవ ధర్మమార్గదా । చాపధ
రామహామునులు జ్ఞానులుసికును మ్రొక్కుచుండ్రుగా । దాపరిపూర్ణ
వైభవము దబ్బయించెదబట్టనిమ్మిచా । పాపచయాదయామహిత భం
డనభీమశమాదిభూషణా ॥

క॥ పరిపాలకాదనుజ భూ । ధరవాసవధర్మమార్గ దాచాపధరా

పరిపూర్ణవైభవము ద । బ్బయించెదబట్టనిమ్మి పాపాపహర

చతుర్ముఖ — వనజాప్తకులజవారివాయ । వినుతా; కరుణా
కటాక్ష నీకాభరణా; । మునిచాతికాబ్జహుబుధ । ధనదా; ధరజా
కళత్రిదాంవరారణా; ॥

(గుఱ్ఱులున్నచోటనుండి మొదలిగుమ వెన్నటిచతుర్ముఖులె యున 4 కందాలగు)

అష్టముఖ — ఖరకరుకులమును; పరిమపు । పరువును; గొలిపి
యమరుపను; బలముగదలఁపన్; । స్మరణకుఫలమువు; తింబడి । సెర
యను; భళియనగరమును; నలరగవలసెన్ ॥ (సర్వలఘువు)

(గుఱ్ఱులంబట్టి మొదలిగుమ వెన్నటిఅష్టముఖులె యున 8 కందాలగు)

క్రౌంచపద వృత్తాంచిత పద్యద్వయము — పావనమూర్తిబం
ధుగ, భావబహుకథలుశినితఁ బలువురివల్లె; । దేవతెల్లన్నీకును,

దేవాదిగునువనికనుచుఁ దెలిపిరిబాధల్. | కావగవారిఁ బుట్టితి, కావా
కమలహితుకులము ఘనముయొప్పుక; | రావణ సహారార్థము,
రావేరిహిననిమునులు రయముగనంతి. ||

(కామాలక్ష్మి కంఠపాదములు తెలియ; ఈజోడుకందాలు వెనుకటిలెక్కన-12 అగును)

మత్తాక్రీడా త్తపద్య ద్వితియము— శ్రీ)రామాసియొద్దగ, జేరం
జిటునగవునగని సిరులొసఁగుచుమా; | కాదుణ్యాభోరాసు, ల్కారే
కరముముదమిడెడి ఘనులినదమా. | ధారాధార్యాకారా, తారం
దటునినువలసిరె తిపసులవశులై; | ఘోరార్థబ్బాతేభా, కోరంగుణికలి
గిననికఁ ఁఁజాలెవియునుక. || (ఈజోడును 12 కందము లగును.)

మణిగణనికరాంచిత సరిసిజోల్లన త్పద్యయుగ్మము— సూరేం
ద్యగ్న్యక్షప్రియ, శూరాసురవరులుమునులు స్తుతులొనరుకఁగా; | వీర
క్రూరాపాయద, వీరావిరివిగవరములు వెలయఁగనిడెదే. | ధీరమ్యాక్షో
ణీధర, ధీగాస్థితపౌదయములు తెఱపిఁగనురహిక; | గోరంబ్రాధింతుం
గయి, కోరా గుఱుతునననుదయఁగొని మనుపుపతి. ||

(ఈమలై వ్యవచ్యముల విచారణీయముగా నిందును 12 వెలువడును)

షట్ప్రాసాంత్య నియమఘటిత భాస్కరవిలసితాంగత పద్య
ద్వయము— తారకుండపుగదధర్మవి, చారాదర్శనమొసఁగఁగ సరిగున
రారా; | కారకుండపుగదకల్కప, దూరాకష్టసుఖములకుఁ దొలిఫల
మారా. | వారకుండపుగదచార్ధిగ, భీరాపాపపుండలపులఁ బెడనిడ
సీరా; | భారకుండపుగద వర్వత, భీరాపావనిమెడఁదగి తిరిగితివేరా? ||

(ఇందును 12 కందాలు)

సకంఠమ త్తకోకిలాద్విపదాంచత్సినము— మానవాశనసంఘ
మారక మాన్యసినినునుబులక, వినినిచ్చయించి మౌనినాథులు సర్వ
మర్తులమర్త్యులేనియుబాధలక, హృదినిల్పనయినఁ | గానకుండిరటరాచ
గాధలఁగందు నీవిజ వార్తతో, నిదినిక్కనుగుట | దీనులన్నముఁబ్రోవ
దిక్కుగుదేవువైమెఱింగితిక, బనినమ్మకమయి | కనఁబడవిడి తునెకొలు
వకఘనరాఘ! వ పదములిమమికడువడి నిప్పుడేకార్వ | భౌమశ్రీరామ

పావన నామమాను । కీనపాపాటవికినగ్ని నెనయయ్య ॥

(ప్ర)తిసింహదాంతిమనును తేటగీతి పూర్వార్థమును గూర్పవైన కందము)

క॥ వినినిశ్చయించిహృదిని । ల్పనయినది నిక్కమగుట బసినమ్మకమై

కనబడవిడుతు నెకొలువకి । ఘనరాఘవపదములిడుమి కడువడినిపుడే॥

(సీసములో కందపూర్వకముగాక మిగిలినదే మత్తకోకిల, సీసమెల్లద్విపద)

దేవీస్తుతి.

—† చిత్రకవిత్వము. †—

(అద్భుత'త్తర రామాయణమందిలిది)

తి)రాసము— క్షమియింపుము మముఁడల్లీ । సమయింపు
మహాగ్రథావసరణియిడెల్ల । నృమియింపునీతివగుమీ । తమియిం
పుగఁ దీరనాధుడనిజేరఁగదే ॥

త్రి— నైరింపుముమాతప్పలు । పూరింపుము కరుణహృదయ.
భూషణమదిగా । నారింపుము తద్గృప్తిని । వారింపుముతీవ్రమూర్తివసు
ధాసుతనై ॥

త్రి— కోరెదము తప్పనైవఁగ । మీతెదమది కూడినంత
మీదయగలుగం । జేరెదము పాదసన్నిధి । వేతెదము న్నిప్పుడింకొ
వెలయునెజననీ ॥

తి) — చింతకునుగారణంబుగ । నంతకునుడులతిశయిల్ల నయ్యె
నెఱుంగమిం । జెంతకును బిలువఁబొంగుచు నింతకునేముటియఁగాంచు
హీనులమమ్మా ॥

తి) — పాలించెదు భువనమ్ములు । లాలించెదుపుత్రులట్టలను
సేవకులం దూలించెదుకూరావళి । నాలించెదుదీననినుతులొదరమత్తినై॥

సర్వాదంతము — అమ్మామమ్మారయఁగా । రమ్మానాయమ్మ
కావరమ్మానకల । ప్పిమ్మమరఁగన్నమాదా । స్యమ్మానందానఁ
బడయవమ్మపరంబా ॥

షడక్షరి— కనికరమునఁగనుమమ్మా! మనవిన్వినవమ్మకరుకు
మానఁగరమ్మా! గొనముగనీవికరమ్మగ! మననిమ్మా నిన్నెరుగు
మాగ్గమ్మమ్మా ॥

పంచాక్షరి— తలఁపుననినునిలుకంగాఁ | గలలోఁగాన్నింప
నొనుగాతిప్పొనా? | పలుతలఁపులు గొలుపంగాఁ| గలుగనిగతి తెలుపు
లలితంగావనుతా ॥

చతురక్షరి — గారవముగవరమిమ్మా! నారవముగఁ గోరర
మ్మగగురునమ్మా! వారముగఁగోరమమ్మా! వేరెవరుంగావరమ్మచివర
వెరుగుమా!

(గగురునమ్మా - రోహంచమువ్యర్థమా? వారముగ = పంజమాలు)

త్ర్యక్షరి— నాయమ్మా! నాయమ్మా! నా? యమ్మాయన్న
యాననాపైసిన | న్నియానమోయనూనిన | నాయమ్మామీమముననె
యానాయెన్న? ॥

(ఆయమ్మ = చచ్చుబడి, ఆయామముననె = ఎచ్చుగానే)

ద్వ్యక్షరి— నెమ్మనముననినామము | నమ్మినునన్నెమ్మినైవ
నమనమునూన | న్నమ్మామానమునిమ్మ | మ్రొమ్మానమునామనమ్మా
నెన్నుమననమున్ ॥

(నమనము = అడకువ. నిమ్మము = లోతు, మననము = ధ్యానము.)

ఏకాక్షరి— నిన్నునృనన్ననిన్నిను | నెన్నిననొనానృనన్ను
నేనన్ననునే! నన్నానిన్ననినానా! నున్ననునానాననన్నునూనుననూనా!!

(ఓ ఖనురాళా ఇతరుముందు నిన్ను మానవపత్నివని నేనెంచితే అట్లగునా?
జ్ఞాత్వరపత్నిని నేనన్నప్పటికి ఏమితక్కువగును? నిన్ను యుద్ధముందు ఓపుదువుఅన్న
మాట ఉన్నట్టుయితేతెలిసికోలేనైతివన్నసిగ్ధ వస్తువట్టుకొనును)

—♦ బంధ కపిత్థము ♦—

గోపురము— శ్రీమాసీదరనెలియుము | హైమనగజతులుముఁ
గీడునరిమురిఁజిలుముం | దామరసమహితయజ్ఞతి | రామోత్సాహం
బున మునురంజలనెప్పున్ ॥

(ఇందు 7 అంతస్తులనడుమ శ్రీసీతగరిమము, అనియేర్పడి అడుగుపారననుగడు 4 వ పాదములోని రామ, శబ్దపు అర్థశ్లేషముబట్టి ఉభయధా అనుకూలాగ్ధము నెయిపి నదియగును)

పంజరము — నిపుణత రాజులుసీతా । కృపశావరమయ్యెఁ దీరు
కృతశోడశచం । ద్రవదేహ్యాకృతి వగుమీ । ద్రువదాత్తమునామనికిడు
తుట్టేతక్కుక ॥

(నిలువు 9 అడ్డము 5 గదులును మీదకొంకియునుగల పంజరమున వాయుగా బయినుండి 2, 5, 8 పారులందు సీతాదేవత, రామచంద్రుడు, పురుషోత్తము, అని యేరుపడును.)

(నేర్పగితముతో శోభించునట్టి యోజానకీ! దయవైఖరిస్థిరమైనది. చేయబడిన 16 వన్నె బంగారపు చిహ్నమువంటి కొనియాడదగినరూపము కలదానవుకమ్ము. బండ కొయ్య వేయబడినటులనున్న నాట్రతుకు కలుగజేయుచున్న నప్తము తిరిగిపోవును.)

సవిశేషరథపదము — విపులపునరవధిహరణతి । గిపరవముత్త
దనిర్దగిరణ భరచర । ల్లపవమును దయముపరుపో । చ్చపవమునిను
మారబయ్యచనుతిరుగుడునక ॥

(ఇది 6 గీతలు 9 చుట్టును గల చక్రమున 8, 6, 5, 3 లందు పథరసుతపర్వ, రణముపమును, నరనగనుతి, పురుషోత్తముడు, అనియేరుపడికానంబడును)

(ఘోషమునవసంహారవివాళము అనగా, దండిగాత్మన సంహారము వీరుపడి వ్యాపిం పనయి యెత్తుగనుదానికాటంకము లేకుండగను మ్రింగుటయొక్క అతిశయముచేత కడ తెడినోటినుండి పుట్టినది బలముయినటయగుటయు యిసుకయునునిండగా పోవునటువంటి తిరుగుడునందు సుర్యాదయేయగును)

పుష్పమాలిక — వనజనయనభూసుతసుర । సునయభయదయ
తనమానసునటగడుగలా । గనుదగుదనదలచితిచిని । చినొడలెడబడనతి
భీతిచితిబడవెడలెక ॥

(వనజనయనా! ఓభూసుతా! దేవతలకును సద్ధర్మవర్తులకును జడపును గలుగ జేయు పుష్పముల మేయనముననుండు రావణాసురుని అలాగునాపకీర్తిపాలుగా ఈడిచి వేయుటకు జాలుదువని యూహించితివి నీవుచీల్చినదేహము అటుపోయి పడిపోగా వెన్నెట్టిబహుభయము కాటిలోబడి తగులబడుటకు వెళ్ళిపోయినది)

చతుర్థపాదగోపనమనీ — నినునుపమరిదిన్న నుడిక । మనువా

జ్ఞాని చేరగామమగతిని జొరజిం । తనమనదగులక్షింతుక । నినుమది
నుమహాని రమగనిరతిముదలతుక ॥

(మొదటి 3 పాదాలందలి దేశియక్షరములే 4 వ చరణము)

(ఉపానుశాలియనోజ్ఞచుయిన మాటతో వెలయునట్టి యుత్తమవాగింది)యము జత
పడగాను కోరిక అతికముకాగాను నిన్నును స్మరణచేయుటయందోష్వును ఈసంగతి
నేనుజూచును)

—గర్భ కవిత్వము—

సకందగీతి చుపకోత్పలమాలలు.

హిమగిరిరాట్సుతాయరయ నిందిరవాణి బలారినాతిదే । వమ
దవతుల్కహస్తము వన్నెయెసంగంగ సల్పుచున్నచో । నమకరుణన్దన
స్వరములక్కట దీరంగవారికిత్తుకా । తమియుసుగన్నదాతరమె త్వన్మహి
మంబు విధంబున్నెంగ ॥ (సోమేశ్వరీయము)

క॥ గిరిరాట్సుతాయరయనిం । తిరవాణి బలారినాతి దేవమదవతుల్

కరుణన్దనముల ! క్కటదీరగవారికిత్తు కాతమియుడుగక

శివినినునమ్మినెమ్మదిని జితనచేయ సమర్పనంబుదా । నవమతి
తోలసత్కుసుమహార ముఖంబులుకూర్చికొంచు ని । భువిఘనసన్నతి
న్మనసుపూర్తినిజేసిన మానవుండు దే । వనిమతుడౌ మహింగనెడివర్ణిత
కీర్తినిగాదెనున్నురో ॥ (అద్భుతోత్తర రామాయణము)

క॥ నినునమ్మినెమ్మదిని జిం । తనచేయసమర్పనంబు దానకమతితో

భునసన్నతిన్యుచునను పూ । ర్తినిజేసినమానవుండు దేవనిమతుడౌ

ఓశివరూపిణీమహితయౌ భువనేశ్వరి మానివంద్య భూ । తేశ
సతీసదాశుణి నృదేవిజగంబుల పాలనంబొన । ర్తాశివదాయినీ సతతహాళి
విధిన్దను సాధుపాలిలే । దేశరణున్దదాముదమునెచ్చు మఱిచ్చునముచ్చు
యంబదే ॥ (అద్భుతోత్తర రామాయణము.)

క॥ శివరూపిణీమహితయౌ భువనేశ్వరిమానివంద్య భూతేశసతీ

శివదాయినీసతత హా । లివిధిన్దనుసాధుపాలి లేదేశరణుక

సగర్భయత్రేభ కందసీసము— సనుదహస్తీంద గవారసేక్షణ
వచోమూఢుర్యగాంభీర్య మాశ్రిదేవి । లనభృపాధ్యాయినలాగున న్నతి

తమున్నంపూర్ణకారుణ్యసంవిధాతి । ప్రముదమొప్పారగ బాధ్యతన్న
యవిధుల్లాభత్వ నాశంబు మున్నెసంగ । సుసుధియందందగ సూరి
బోధలవిధిజూపట్టఁ గావించు సూటిఁగాంచి । గిరితనయక్షీరసాగర ఎర
సుతశుక । కరవివంచి వాజ్ఞేనిహరిగామినిసతి । వారలనుణి కేశవప్రియ
సరసిజభవ । తరణికంజసామ్యము నినుతాశుభయుత ॥

(మొదటినుండి 2 వది మొదలు చివరనుండి 4 వ అక్షరమువరకు మత్తేభము)

క॥ గిరితనయక్షీరసాగర । వరసుతశుకకరవివంచి వాజ్ఞేనిహరిగా .

వారతరుణి కేశవప్రియ । సరసిజభవతరణికంజ సామ్యమునినుతా

సరసిజాంచిత కతివయవృత్తరూప కందద్వయము— నిక్కం
బొడున్నీమది, నెక్కన్నిలయపుఁబటిమను నెగడుదయగదా; చొక్కం
బొడున్నీముఁడు, సొక్కంజాలుకగరిమఁగనుసాగసు మొగముదా. చిక్కం
బొడున్నీమను, జిక్కంజెలఁగునసురకనుజిగినుడుపుటిదా; యొక్కంబొ
డున్నీమిడి, యుక్కన్నులుకుగదురఁగనునొగి. భవవిబడఁదా ॥

(ఒక్కంబు.....గదురగను = ఒకబాణమురాగానే రక్షణములేనివాడై చిత్తనన్న
జంతుముట్టడింపగా)

మత్తాక్రీడోలసత్కృతివయవృత్తరగడరూప కందద్వితయము—
శ్రీరమ్యంబౌనమ్మా, చేరన్నిరిననుచునుపుముచిరమగుకరుణా; ధీరత్వంబౌ
సుమ్మా, తీరిందిరుగని పదమిడుస్థిరమగుతరణా. భారాధ్యంబౌలెమ్మా,
సారింబరమముదమొసగు పరపువివంణా; సారాత్తంబౌ నిమ్మా,
సారున్జరగగ సరిపడుసరణివిహరణా. ॥

క॥ శ్రీరమ్యంబౌనమ్మా । చేరన్నిరిననుచునుపుము చిరమగుకరుణా

భారాధ్యంబౌలెమ్మా । సారున్జరమముదమొసగు పరపువివరణా

శ్రీరమ్యంబౌనమ్మా । చేరన్నిరిననుచునుపుము చిరమగుకరుణా

సారాత్తంబౌనిమ్మా । సారున్జరగగసరిపడు సరణివిహరణా

ధీరత్వంబౌనుమ్మా । తీరిందిరుగనిపదమిడు స్థిరమగుతరణా

భారాధ్యంబౌలెమ్మా । సారున్జరమముదమొసగు పరపువివరణా

ధీరత్వంబౌనుమ్మా । తీరిందిరుగనిపదమిడు స్థిరమగుతరణా

సారాత్తంబౌనిమ్మా । సారున్జరగగసరిపడు సరణివిహరణా

(ఈఅన్ని పద్యములగర్భిణీములందును ఇపుడిందు గనబడుకందాలుకాక మిగిలిన)

బహువిధవృత్తములగడల వివరములను అసలు గ్రంథమును అద్భుతోత్తర రామాయణముందు జక్కగా దెలుపబడినది)

క్రొంచపదాంచ ద్భహువృత్త రగడ రూపకంద యగ్గము—
సారసగంధీసంతత, సారాసరసిజరిపుముఖసమరమునేరే; | సారసగంధీ
సంతతి, సారాసరశసదుడునఖ శ్రమదమినోరే. | ధారణీకంధీ తం
త్రిత, ధారాతరుణసుసున శిఖదమమునుగూరే; | కారణసంధీమౌంతివి,
కారాఖరకిరనిభముఖ క్రమణమునాత్తే. ||

(ఈజోడు పూర్వపులెక్కను 12 కందపద్యాలగును)

సాఃసగంధీ = పద్మమంటి వరియశముగలదానా, శ్రేష్ఠమైన స్నేహితురాలా,
శంతతసారి = ఎడతెగకుండు న్యాయముకలదానా, సంతతిసారా = బలగము యొక్క
బలిమిగలదానా. ధారణకంధీ = సమద్రీనుంత యీశ్వరలక్ష్యముకలదానా. తంత్రిత
ధారా = పన్నుగడలపరంపరగలదానా, క్రమణమునాత్తే = అడుగువేయుటనుకొనక
మింపజేయుదువా?

—* గర్భబంధకవితా సమ్మేళనము. *

తృతీయపాదగోపన రథము.

వేగగనమణి మహితమా | బాశాసీమంతిసీత్యభావములలగఁగఁ |
వేగమసీతవు కాగదె యాఁగాకానంద భోగమందేదేవి! ||

(రథపుగడలందిది వ్రాయగా దీనిమూడవపాదము దానినడుచు నేరుపడి 'వేపి,
' అనిపిలిచిచెప్పింట్లగును)

గోమూత్రికాబంధచతుర్ముఖ కందరాజము.

వరదాత్రీ మాతివారిణ | వారిగా; బలువీరుసటుల నార్పితి
వలఁతే? | ధరపుత్రసీతహరక | వారిగా; పలువీరుసటులనాగితివలఁతే? ||

(అలఁతే = అల్పవిషయమా? హః...గా = హరికులవారింను దానవిగుటకు)

(గుణుతులను గనిపట్టుచు మొదలిడిచదువగా 4 కందపద్యాలగును, ఆయన్ని
యును గోమూత్రికాబంధములయి యుండును)

మణిగణనికరగర్భిత పోడశముఖ సర్వలఘు

కందచక్రవర్తిని.

ధరజవు, తలుచవు, తలుచుచు, | ద్దలుగను, దరిగొనఁ దఱికను,

తఱుగను, దగుతుక, | ధరజను, దరిగొన, దరమును, | దరమును,
దఱునును, దఱియను, దఱలును, ద్వరగక, ||

(గుఱుతులనుగమనించి పృతిగణమునొద్ద నుండియును జదువగా 16 కందములు
వెలుగడి ఆ మన్నియును ఆచూచిరుసలను జదువగా మణిగణవికరవృత్తిములగుచుండును)

(ధాజ=పగ్యతమున బుట్టినపార్వతి, మెదడునబుట్టిన జ్ఞానము, భూమినిబుట్టిన
శీత, తఱు=మూర్ఖత్వము, తఱుగను=రికివేరుటకు, తఱికను = అదనుమాపే, తఱు
గను = తీసిపోవను, తరుతును = చుధి చెదను, దరము = భయము, తరము = మానము
కొలది దఱికును= సమీపింపగా, తఱులును = పోవును.) (అచ్చతోత్తర రామాయణమున
విడదసి 16 ను కనబఱపబడియే యున్నవి.)

భ గ వ న్ను తి.

— చిత్రకవిత్వము. —

(అచ్చతోత్తర రామాయణాదు లందలివి.)

త్రిశాసను — శిక్షింతువు దుర్మదులను । భిక్షింతువు చావ
వహ్ని భక్తులగావ । స్రక్షింతువడిగినంతనె । వీక్షింతువు వీనుతినేయ
పనునామొరలక ||

త్రి — హరియింతుహితులతాపము । కురియింతు దయారసం
బుకోర్కులుతీత । స్ఫరియింతు నారినెల్లడఁ । జరియింతుకదయ్య నిగమ
సత్పథములొక ||

త్రి — ఉంతుఁగదనిన్నుగద్దియ । నెంతుఁగదా రక్షతకునీవే
యనుచు । న్నింతుఁగద స్మృదినిధీతఁ । గాంతుఁగదా వారినివ
కాసద్భక్తి ||

త్రి — మానుపుము మూడురాయిఁ । గానుపుముదయాభి
శిమకరుణాదృష్టి । బూనుపుముదానిసిచే । నానుపుమీమాకుశ్రాంతి
యలసటబలిసే ||

త్రి — పుట్టింతువు భువనముల । గిట్టింతువుపెంచియవ్వికృతఁ
గ్రొక్కొన్న । న్నెట్టింతువునత్పిదమును । బట్టింతువు ధిద్రదశెనుభక్తులకుఁజా

శ్రీ — కలుగుదుతలఁచిన చొప్పున । మెలఁగుదునుచుదానిపు
లందు మీటియొకగతిం । జెలఁగదు వెప్పున నెచ్చటఁ । దొలఁగుదు రే
నిన్నుఁ దెలియఁ దుట్టింబుట్టిన్ ॥

చతుః — కలిగింతువు నొకంబులఁ । జెలఁగింతువెల్లెముగులఁ
జేతఃప్రీతి । దొలఁగింతు వంతమునకును । మెలఁగి తువు నెసనిపు
మెలఁగుచునందున్ ॥

చతుః — పనిపితివి నన్ను భూమికిఁ నునిపితివిన్నా ప్లతగిననుర్యా
దనికంఠజానిపితివిసీదుప్రాపుఁ । దనిపితివిక విత్సమన్ని తరగతులందున్ ॥

(ఇది ఆత్మకందమున జెప్పిన చాటువు)

నిరూప్యనిస్తాలవ్యము — పరమకృపానిధినివని । పరమానులు
నిన్నుఁ గొలువనారి మతలఁగొ । నిరపుకొనిలోక మెల్లను । విరివిగఁ బాలిం
తువన్న వేల్పుపుమిన్నా ॥

సర్వాదంతి ద్విప్రాసము (చాటువులు.)

శరణాగతగతుకయఘః సారణదయాధరణ పంకజాంచచ్చరణా ।
మరణావసానగతసం । స్మరణత్వదారణః గనఁగపాధనమటరా ॥

— † స ర్వే దం తి త్రి ప్రా స ము. † —

నిలిచితిఁ గీరితినివితని । బిలిచితిన్గీర్ణితిని జిగినిబిరిదినిడితి । నిలి
చితిపితిబిగిఁదీచ్చితి । విలిచితిన్ప్రీతిమితికి విరివియిదివిధన్ ॥ (గిలి=భీతి)

కనగుణితము — కనుకానకిపుడుకీడుల । కునెకూడుట కేలకైపు
కోపమునీకొ । ననినాకునిటులనీకసి । యనునూహయు నేర్పినై
నోర్వఁగనానే ॥

పదగుణితము — పరిపాటిపిననెవీచము । పురికొనిపూపేదిపైన
పోతపానా? దరిచాటఁదిపురుదీనుఁడు । దురదూరమిదేదైవదోర్బలమిదైన్ ॥

(మామోలుగా ఉండెడి అవివేకముచేత గర్వమిబ్బడికాగా ప్రయత్నమహమ్మ
జేసి ముందుకుపోవలసంబె అదిఅభివృద్ధికమగునా? కడతేరవలెనయిత్నిం మఱి అండ
లేని సోమాన్యుడు భగవదాష్టయందు చొరలేకపోవుట యెందుచేత ననుకున్నాడు? ఇది
దేవునిశక్తియేఅగును)

ద్వ్యక్షి — మనముననినునమ్మినన న్నినుమానమూనమాను

మనినేననిన న్మునునిన్నుమిన్నమన్నన । మననము నమనముననీనె ?
మన్నేనున్నే ?

(మన్నేనున్నే = అభ్యంతరమయిన సుండునా)

— బంధక విత్వము. —

గోపురము— స్వామిమిత్రభవదనుగామిన్దారహి శాసంగుటం
గలనుశుభమటం । చేచుదినెపుడను కొనుచునె యామోదమున నుని
నెన్న నొనిక్కంటౌ ।

(నడిమిశుంతస్తులందు 'స్వామివరదుడని, అనునదియండి శాలవపాదముతోఁ
గలిసియవ్వయించును)

రథము— ఓయూపరమాత్మారాసీయంగదెత్వత్పవిత్రహితకర
కారు । క్షాయ తదృక్కున్నాపై డాయంగాఁ బిలిచికావడంబవుసామి ।
(నడుమను 'ఓపరాత్పరుడా కావునూ, అనితేలును)'

గోమూత్రక— భగవంతుడీనవరదుడు । మిగులదయనుగావఁ
జూడనిమనఁగలనా । తగ్గదాతకానఁబొరవడ నగునదగును బోవ
కుండ ననియనవలనా ॥

పుష్పనూలిక— గురిదరిచారికి విడునిను । నిరతముతగుతటిని
గనియునిష్ఠగలుగనీ । గరిమమునుహినుముసరసతః సరవిన్దేవిచ్చివిలుతు
సైతు వెతుప్పేక ॥

(ఇది గురుభక్తిప్రభావమునందలి - చేవిచ్చి = దండము పెట్టి)'

రథపదపంజరములు— విమలహృదయశుభకరసుగ । మమయమునది
ప్రముదమునిఁ కమటవందరమా । తుమురులువగలగు గతులను । గుమి
గొనిపోరహికి ఎలనుకూడుకొనూ వే ॥

। (తుము...లను = చింతలు నెరసులగునటుల)

(నిలువు 9 అడ్డము 6 వలయములో గీజలోయండి అడ్డమో కొక్కియోయిందే
గా 8, 5, 2, లందు గ్రమముగా 'భగవంతునికి , ' దయకలుగును , ' చుదిదలతునూ,
అనియేర్పడును.)

స్వాచమత్కార సర్వలఘు చతురంగము.

అపరిమితములయిన పథము. । లుపముగనిరతము నడపుబహు

మతి గుమరను (ను=) రిపువరకృతదళ మురువడి । నెపనులమిషతగు
ననునటు లె కనుమజయిలక ॥

(నిలువు 2 వ బారునకును పరమపురుష, అనిపయ్యనుండి క్రిందికిని నడుమను
అయిమూలలుగ వేరుదే, తగుకృష్ణ యనియునుండి 7 వ బారునకును ననుదనుపును,
అనిక్రిందినుండి పయికినుండును. అనగా ఏడుగులనడకలును శేటలునడకలునుఅన్ని యు
గలిసియుగో ముక్రిందినడకలుగానంబడును. అజ=దేవా)

గుప్తచతుర్థపాది— నినునుతెఱి జేసిరనంగరమ । దనునజుమీ
లబ్ధికుగు దానితరమ్మం । తనుమునిధరేనతాముల్ । నినుజేంగమను
జాలకగు నిరతిముధనముల్ ॥ (సోమేశ్వరీయము)

(మొదటి 3 చరణాలలోని జేసియక్షగములే 4 వ పాదము)

(తరమ్మ = పరిమాణము, మునిధరేనతాముల్ = ఋషిత్వరాజత్వాతిశయములు)

చతుర్థపాదగోపనము— కలలనుగండుంబుండిన । మలినమ్మి
నునుంతమాన మరవంగజనునే । నెలతెలికాయసాగె । కలగంబడి
మనసుతనరగనునె తెలియంగ ॥

—గర్భకవిత్వము.—

మణిగణికరము— కనికరమునుపును ఘనముగఁ; గనంగె ।
గనులొగినిదెఱచి, కలుషములడఁపెన్ । మనపులువినంగను మహిరహి;
మనుపన్ । మనముననుహితము, మహితమొనరుపన్ ॥

(గీటుగాక, గురుతుల ననుసరించి చదువగా కందమగును)

బహువృత్త బహుకందయుతి భాస్కరనిలసితము— (గురు
భక్తిప్రభావము) అందముగఁ దనరునాగను, మందున్నైసరె యిరువుగ
నలరుదువచ్చు; । పొందుగను బొనరుభోగము, పొందున్నేసరమరయఁ
గ్గ బొలుపుదుతిచ్చు; ॥ వింశువనియెదరు వేగమె, విందున్నేసర మొర
యంగ వెలియుదుగొచ్చు; । కందువనియెదరుకాంగల, కందున్నాసిలదరి
యంగగలచెదుమెచ్చు; ॥

(హైసరె = ధోనులే, పోసరము = అహంకారము, వెసర మొరయగ్గ = శ్రమ
పొందునట్లు, కందు = తాపము, గాసిలు = కష్టము)

(ఇందుండి మామూలు 12 కందములు వెలువడును)

సగర్భకందగీతి చంపకోత్పలమాలలు.

వరపురుషా[ఁ]నత్ఫలము భాసురిమాగత్తిబాప్తమాటచూ । పర
యసమాసనీదయను బాగుగఁగాంచెద దండివేల్పువా । దొరినిరతం
బునింగొలుతు దొంతరి లేర్పడఁ గూర్పుమేల్లుద । గ్రరఁదగుచుందులే
కలుషకానన పావకకావరమ్మిఁక ॥

క॥ పురుషాగ్రస్థలము భా । నుగమాగత్తిబాప్తమాట చూపయసమా
నితంబు నింగొలుతు దొం । తరలేర్పడగూర్పుమేల్లు దగ్గఱదగుమి

కావరసాదరప్రభుఁడ కావరమూనఁగఁ బాపజూడుప్రాజ్ఞావళి
పాలకావిబుధశాత్రవ మారకవిశ్వరూపదే । వావెరవారయన్నవదు
పాస్తిరహింగను భాగ్యమొండెశ్రీ । దావరదాయకావలతు దాసుల
పాలిటిపారిజాతమా ॥

క॥ వరసాదరప్రభుఁడ కా । వరమూనగబాపజూడు పాజ్ఞావళి పా

వెరవారయన్నవదు పా । స్తిరహింగను భాగ్యమొండె శ్రీదావరదా

చతుర్ముఖ — కరుణింపుమయ్య నిస్తుల చరితా; దురితాపహ
రణ శాంత్యాభరణా; । శరణాగతాప్తభక్తా దరణా; తిరుణంబిదయ్య
దరిదగు నిరతి ॥ (గుత్తులబట్టిచదువ 4 కందములగు)

అష్టముఖ — (సర్వలఘువు) కనుఁగొనుకరుణను; మనమున ।
వినుతులు; గరగరవనెదను; వెఱపునమరుపక; । అనయములెఱుంగను;
మనవులు । వినుపను; నెఱుకయెఱునమవు; వెరవునుమఱవక; ॥

(గురుతులనుగమనించుచు జదువగా 8 కందాలగును)

సకందస్రగ్వణీభుజంగ ప్రయాత ప్రాసాంత్యనియమఘటిత దండ
కకల్పసీసము — దేవదేవామముక్ భావమందుంచుమా పాపహారి
దయ దాపుఁజేరి । దుష్టశిక్షాశ్రమక్ ద్రోవజూపింపరా తోడ్పడే
కడక్ గూడఁగోరి । భూతిరక్షాశ్రమక్ బ్రోవనీవొండెకా భూరిసూరి
విడక్ దారిమీటి । శిష్టభావ్యాతమిక్ సేవకుండన్గదా చిద్విహారిబుధా
పద్విదారి ॥ కరుణవిడకుండికాచెదు నిరతిననుచు । నిన్నఁదెలిసినిత్యం
బును నిర్భరముగ । భక్తుల్లు గొలువఁగవిరివి పదవులిచ్చి । మనుతు
వేడ్కన్గనుచు నలమమాన్మోలెల్ల ॥

క॥ కరుణవిడకుండికాచెను । నిరతిననుచునిన్ను వెలిసి నిత్యంబునుని
బృహదగభక్తులగొలువగ । విరివిపదవులిచ్చియునుతు వేడ్కన్దనుచున్ ॥

దేవప్రార్థనములందె కాక

కథాసందర్భములందునుగలకొన్నిరకాలు.

—♦ బహు ప్రా స ము లు. ♦—

(ద్విపా)సములనేకములుండబట్టి మాదిరికి కి మాత్రమిబడినది)

ద్వి— శ్రీరంగదాసునేలర । చేరంగను వచ్చెనిన్నుఁ జిచ్చకి
ఘనుం! డేరంగనట్టిడగవడఁ! డూరంగలవారలందు నుత్తముఁడరయన్ ॥
(రంగదాస్రీయము.)

ద్వి— పేరంటము పిలిచినగతి! నోరంటంగరాచివిడుచుఁ గుండ
రదనయా । నోరంటడాయకేమెడ । పేరంటంగనికు పట్టపెనచికొను
సుమీ ॥ (మాహేంద్రపురాణము.)

ద్వి— ఏనూత్రమంకితిరనకు! మేమాత్రపునుంచిచెడుగులెఱు
గని దశలో! నేమాత్రుంగినపితంగన । నేమాత్రభిమానముడిగెనెన్ని
యొయనఁగ్గాన్ ॥ (అద్భుతోత్తర రామాయణము.)

త్రీ— మాశందమిద్దియంచు! న్మాక దము దరికిగగన మధ్యలు
వోఁగా । నీకుందములాసఖులకు । నీకుందముటంచుఁగోసి రింతులు
పూవులో ॥ (మాహేంద్రపురాణము.)

త్రీ— ఆపురమువిజయలక్ష్మికిఁ । గాపురము సమానమదల
కాపురమునకు । స్తోపురమునకెన్నఁగహరి । దాపురమగుపురమునకగు
దాపురమాప్తిన్ ॥ (అద్భుతోత్తర రామాయణము.)

త్రీ— ఏరితిమినిన్నెతగెదని । చేరితిమిడన్మహార్తిఁ జెవులొడ్డు
మన్దిం । గోరితిమిరానుకథకుఁగఁ । దీరితిమోయయ్యసీవు దేశికుఁడ
వుగాన్ ॥ (అ - రా.)

త్రీ— హితులముకథనశ్రవణా । యితులముత్వత్పాదసన్నిహి
తులము నియత । వ్రతులముయతులము మేమును । గతులముగాఁ
జేయుమయ్య కరుణాంభోధీ ॥ (అ - రా.)

త్రీ— ఆగుదురె యాటలాడుచు । నాగుదురే తెలివిలేక్కి సమ

రంబునకు । వ్యాగుదులెలేనిపోనివి । లోగుదురేయివ్వుడయిన లోటాం
దుదురే ॥ (అ - రా.)

శ్రీ— కూడగలిగితి రొక్కలు । నాడంగల మాటలొన్న
యాడుచునికను । మౌడ గలరేయందురు । చూడంగల రేమొనిలువ
జూచికొనుండా ॥ (అ - రా.)

శ్రీ— పాశములుగ నక్షత్రపుఁ గోశములునెలంగు మేడకుం
గంబనుత్తె । తాశములునుటియువారీ । కేశములును గాంచువారికిం
గనుపట్టుక ॥ (ధార్మికోల్లాసిని.)

శ్రీ— శివునకుహిమభూధరజా । భవునకుగాంగేయశైలధాను
ష్కనకు । స్భవునకువిజితమానస । భవునకుహృతసర్వభక్త భవునక
జనకు ॥ (మాహేంద్రపురాణము.)

శ్రీ— భూపురమయిగో పురముల । దాపురమల కాపురమ్ము
దాపురమాప్తి । గాపురమాపురహర్తరుఁ । గాపురమదికాదుమాకుఁ
గాపురమగుటక ॥ (ధార్మికాభివర్ణనము.)

చతుః— మునులయిన బుధులుధార్మిక । జనులయిన మహా
త్ములార్య సంశితోదా । వనులయిన వ్రాజులెన్నఁగ । ఘనులయి
నరిసజ్జులించెకలిగిరాడే ॥ (ధార్మికోల్లాసిని.)

చతుః— భరియింతురు గురువరులను । జరియింతురు వేదవిహి
తన ధర్మముల । న్ధరియింతురుబిరుడములను । మెరియింతురు జక్రీ
మేదిచినాంధుల్ ॥ (ధా - ఉ)

చతుః— ఆడుదురటబాలకులట । బాడుదురటభక్తినితీ పడ
కద్యంబు । వీడుదురటకుశ్చేష్టులు । కూడుదురట సుజనవరులకూట
మొలందుక ॥ (ధా - ఉ)

చతుః— మహితులరుదివ్వచిద్ద్ర । కృహితులరునణుప్రచార
సదోభిధకునై । నిహితులరుగాండకుదురు । పిహితులరుగదా సమస్త
విద్యారులకుక ॥ (గురుభక్తిప్రభావము.)

చతుః— మనగలముసుఖముగానిక । ననగలమెల్లడలస్మృ
తుల నఖలార్థంబు । ల్లనగ్గలమొకిళులనొకరిము । చనగలమభయ

భురు? కా । నయ్యో కుయ్యోనాఁగా । నయ్యముఁగన నియ్యనొక్కొ
యయ్యాయేనే ॥ (అ - రా)

హరిభక్తిఘనుడజనకుఁడు । హరిభక్తినిరక్తిఘనయై హరిసమ
యనొకో । హరివేణితహరివాణిత । హరిపదసత హరిశుచితయు హరి
మధ్యతకా ॥ (అ - రా)

స్థితినియతులు నతికుతుకులు । జతురులుసతతాతిరిక్త శతధృతి
మతుతా । యతులరితరులగతినిగని । యతిపథమున జతపటతురి దతి
వేలమెనా ॥ (అ - రా)

(శతధృతి = బ్రహ్మ, అతిపథము = సన్మార్గము, అతివేలము = అతిశయము)

అనివినుతులు పొనరుచునల । జనపతియాననముఁగను మఁజనువు
ననువుగా । మునిజనఘనగణ్యులుతమ । మనమునననురాగ మొనరమను
పరితనర ॥ (అ - రా)

ధన్యవుమాన్యవుగణ్యువ । నన్యగుణాభరణ సుపదమబ్జినసీసా ।
జన్యమున హైన్యముడుగుచు । ధన్యతనేగంజినంచు దరుణిన్మెచ్చె ॥
పదిపదనములయదయునా । పదలను బడియుంటఁజేసి భయమొదవెడి
నా । పదిపదులపదుల మొగముల మదయుతు నెడఁదలఁపఁగాన మక్కు
వయుఁదగ ॥ (అ - రా)

అనవినిఘనమనియనికొని । వనజాక్షిసునీతిప్రీతి వరునిన్గరుని ।
స్థనుఁగా మునిఁగా మునిగా । మనమునఁగనుఁగొనుచు నునికిమన్న
నననియె ॥ (గుగుభక్తిప్రభావము)

అదరిన బెదరినఁజెదరినఁ । గుదిరికపదటగుటె తక్కుఁగూడునెమే
లా । పద రాఁగనున్నదొలఁగునె । యదిరాని దియయినరాది కదరుటె
యెచ్చె ॥ (గు - ప్ర)

తెలిసినవినుఁదెలియమివిను । దెలియక తెలిసినదనికొనఁదివురు
మనకయే । మెలఁకువనిదురను బలికెడి । బలుకఁగఁదలఁపని నిదురను
బలుకునెపిలువ ॥ (సర్వలఘువు) (గు - ప్ర)

అందలిభూబృందారక । బృందమ్ములు భాసినితఃప్రీతిన్బింజెం
దినవారానంద మ । మందమ్ముగఁదముననుష్ఠారములనొ ॥ (గు - ప్ర)

వివిధ వర్ణనాంశములందలివి.

వింతవసంతమనంతర । మెంతయునుంతుంగనవచ్చునేటను మొగి
నొపొంతదగినంతసంబును । సంతసనింతింతినాకజంతువులకిడెన్ ॥ (అద్భు
తోత్తరరామాయణము)

అసలదివసంతమాయెను । బసరంగునరిగపడిచేబడజల్లినయ ।
బ్లసదాయలరారుగదా । మిసమిసనసదృశములయ్యె మేడినిదరువుల్ ॥
(అద్భుతోత్తరరామాయణము)

తిన్ననివెన్నిటిగన్నను । మన్ననజనిగంట్లువెట్ట మానవుచిలుక,
ల్కన్నుఱనన్యులకొప్పెడి । వన్నియంగన్నంతరగులువారలునిట్లే ॥ (అ - రా)
ఇటులలరువరివిసంపద । బటుతిరచతురంగజలము పృబలమరుఁ
డుతీ । రుటలేకటులిటు లిటులటు । నటనముచేయించు విరహనటుల
నయారే ॥ (అ - రా)

కరములగిలికించెడి నో । యెరులెఱుంగక యుండ సెగల్పొడ్డొ
గురుచునో । బిరబిరవిరిసెడి నరసిజధరణిందాదగుచునింగిదరణిపరగనే ॥

కనద్దవయవములు గొనములు । ఘనముగనమరెడినివనితఁ గని
నదిమొదలీ । పసిమునిగియెతఁబడితిమి । మనమునులకుందగినదగును
మనమడుగుదమే (నర్వలఘువు) (అ - రా)

శ్రీమతినామంబునదగి । ధీమతిగుణవతి దృఢమతి ధృతిమతి
యగుచు । న్బాహారత్నమునాఁగా । గామాంబక మట్టులొప్పుఁగమనీ
యరుచిన్ ॥ (అ - రా)

పీతము ముఖవర్ణంబును । వాతెఱరక్తిమముధవళ వర్ణంబత్తు ।
ల్పాతుమునైల్యంబలకల । నాతక్కుదిబొట్టువన్నెలయి దగుశుకమో ॥

నవనవలక్ష్మణయుతయీ । నవలయటంచెఱుకకయిన నమ్మకము
నకే । యృవులమఱివులందవులుచు । జెవులునవాంకితములొప్పు శిఖ
ముద్రలుగాన్ ॥ (అ - రా)

నటఫలముచుబుకమవునవు । నటుపటుదంతములుదాడి మాంచి
తబీతో । త్కటములువహక్తికకుండ । స్ఫుటములునిశ్శేషేబొల్పబాలు
పగువళులున్ ॥ (అ - రా)

తామరతూండ్లటుభుజములు | తామరపుష్పములు హస్తతల
సములుగాఁ | తామరసములామెట్టివి | యామానిని యంఘ్రితలము
లంటినునియెడిన్ || (అ - రా)

మదగజముల గేరెడినో | కుదిరిక యంచలకుఁ గూర్పఁగోరెడి
నోయా! పదముల యొడుగుడుగ మనిక | కుదిరెడినేనాగకవులకున్వర్తింపన్ ||

మించుంబంగరుఁగుందన | మించోమించుగ నె సింధు రేధంబాచు |
న్నించుంబంబూపంకముమించులనిక నేమిచేప్పమించులమించున్ || అ. రా

పయింబడకళికుంతలయన | దయగలవిరిబోడి నీకుండప్పదటనెడి |
న్నయమాకోక స్తనియన | భయమాకాకున్నఁ జంద్రవదనాయెనెడిన్ ||

సరసిజలోచననినుఁగని | పరమామోదమునహంస పరగెడినాఁ
గా | పరఘనక చనినుఁగనుఁగొని | మురియుచుఁదిరిగెడి మయూరమును
గనుమనెడిన్ || (మాహేంద్రపురాణము)

హిందుస్థానీవి - మాదిరికిరెండు.

చెల్లయెపుట్ల్యాబావా | భూల్లయిమేరీసెదోస్తి పుథలీయేకొః |
చెల్లయినాచేనాచే | దిల్లయిబత్తుయ్యిముఝు దేఖ్నేభేజ్జే || (యాద
వాద్రీశోపాఖ్యానము)

మన్మోరిచురాయాహై | పన్మర్కూభూల్లయారె పాపేబిచారీ
జన్మహారాజాప్రేయో | హిన్మర్కేభేజ్జీ, కహహీరేదిల్పలతారే || (యాద్రీశోపాఖ్యానము)

ఇంగ్లీషుది - ఒకజాబులోనిది.

ఓమోహాసరానిరి | నైమైందైథింకుదట్టుమై ఆనెన్వైం | డ్డే
మైడ్డీ ఎవ్వన్నా | స్తేమెహూమూసహోజ దేమడ్డీలైక్డ్ ||

పంచభాషి - చాటుపుమాలిక.

తాజీముల్రాజాలిడ | బాజాల్పాబార్లు నిండబాజాఫాజ | లేజ్జే
ధ్వనివేజేయగ | బైజీరాజుకుండువా జల్తారా | వైజారులవైజేరగ |
గాజులకిరకంకణముల కాజీలసతు | ల్లాజలు వేడల్లగసుర | భూజము
క్రియ భూజనులకు భోజనములుబల్ | పెజులుతాజిముచునా | గో

జీరావిజగానకో జిష్టుండే । యాజమ్మివాజిబియని । యీజీగా జెప్ప
వచ్చునేజనుడైనా ।

నిజజాతక వివరణము సోమేశ్వరీయము.

రుధిరోద్ధారినిమధువై । పదపడి దగునెలనుశుద్ధ పంచమి గురు
వా । రదిసోదయమున నాద్ద్రను । మొదలిటిలగ్నమున జననముంగని
తిన్నే । రవిబుధులులగ్నమందుం । గవికేతులు వాక్కునందుం గమ
లారికుజ । త్రివిలిరిమూట, మతాటిట । రవిజం, డేసిటను గురుడు,
రాహువుదచ్చి ।

సాంకితరథబంధము - రంగదాసీయము.

నారేదెల్ పంగర బాళము । మీఱంగానోపునంచుమిత్తైగానం ।
దీనుసరిపుచ్చెనంచు మృ । పోరీకృత్యంబురి త్తయలివుముతేడక ।

(నారు = అనరు, మిత్త = హితుడు, మృపోరీకృత్యము = అబద్ధము ఒప్పుకోదగి
పదగుట, రిత్తయలివు = కల్లవాడు, ముతీ = నీచము)

(ఇది రథపుగడులందు వ్రాయగా నడుమను

‘నాదెల్ శపురుపోత్తముడక,

అనికానంబడును)

సంపూర్ణము.

మఘిలీ పట్టణమున నాదెల్ల పురుషోత్తమ కవివద్ద
నమ్మకమగు పుస్తకములు.

పురుషోత్తమ కవీయము — అగ్ధాలుమాత్రమె కాకుండ 5000వికృతి
పదములకు ప్రకృతి రూపములును, మరల ప్రకృతులకు వికృతులును;
ఇవిగాక దాదాపుగా సర్వపదములకునుండు సమస్త రూపాంతరములును
గలిగి యిట్లు శిల్పస్వరూప గోప్యమునుగూడ దెలుపునిఘంటువు. ‘ఇ’
ది భాషాభి వృద్ధిని గోరు విద్యార్థులకు సహకారిణి. వెల రు. 2-0-0

వేమనసూక్తి రత్నాకరము — బాగుగా దిద్దబడిన 4035 వేమ
నకవ్యాలును బొమ్మలతోగూడిన వేమన చిత్రీత్రయుంగలది అమృతోప
మానమని సుప్రసిద్ధము. వెల రు. 2-0-0

అదృష్టోత్తర రామాయణము— శ్రీరాముని గూర్చిన వేయి
తలల రావణుని సీతాదేవి చంపినకథ 7 ఆశ్వాసాల గొప్పప్రబంధము
అన 1911 లో B. A. పెట్టు. అరవంద పద్యశ్లోకము లనేక కథల
మెచ్చికొన్న పెట్టమోసములు గొంథాడినున్నవి. చక్కని ధర్మములు
ముద్దయునపర్ణ నలు అనునైన యుపన్యాసములునుగలవు. వెల రు. 1-8-0

గురుభక్తి ప్రభావము— చులుకపరి ఆశ్వాసాల నిర్వచనప్రబం
ధము ఇంచులేని మనుష్యధర్మములు మఱయెంచునులేవు వెల రు. 1-0-0

శృష్టానందీ మాహాత్మ్యము— ఎంతెంతోవ సగడైన కథలున్న
4 ఆశ్వాసాల నిర్వచన ప్రబంధము. వెల రు. 0-12-0

చంద్రహాస నాటకము— బహునీతిబోధకము పద్య గద్యా
త్మకము. వెల రు. 0-12-0

రామదాస చరిత్రము— తెలుగుక్షురాలతోనున్న హిందీనాట
కము. సంస్కృతపదము లెచ్చుండబట్టి చక్కగదెలియును. భాషనులు
పుగ నలవిడును. వృత్తములు బైదులు, టపాలు నేకాక వచనమునైతిమ
బహుశ్లాసప్రదమగును. అప్రతిమాన మనవిలసినదే. వెల రు. 0-12-0

ప్రసంగ వచన హరిశ్చంద్రనాటకము— పాశ్చాత్యితి జాతీయ
ములుగలది. మనోహరము. 2-వ ఎడిషన్ వెల రు. 0-10-0

అష్టావక్రగీతలు— వేదాంతసారము నీః పుష్కలము మంగంశి
పిదప గీతాశ్లోకము తరుమాగీతము వంశమున్నది. వెల రు. 0-8-0

యోగదాన్తదీశోపాఖ్యానము— శ్రీరామానుజ విజయము బీబీ
నాంచారు పెండ్లికథ తేలికపద్యాలు. రు. 0-5-0

స్త్రీలమీటింగునాటి వారికథ నాటకము— తరుణాందము
జరానుకూల్యము నిచ్చును. వెల రు. 0-8-0

శేషనయోగి చరిత్రము— బొమ్మలతోనున్న పేట పాటగొర్రె రు. 0-5-0

ఆంధ్రకివిప్రశంస— పూర్వకస్తల యువరాధములను గాని
విమర్శ బహువిద్యత్కవి ముఖ్యుల మెక్కులతో గూడిన యంశ్యములు
గలది. వెల రు. 0-4-0

పురుషోత్తమ కీర్తనశతకము— సర్వమతముల వారికి ననుకూలముగ నుండును సుల వైన ఫణతులు గలిగి అంత్యనియమముల రాణింపును గలది. వెల రు. 0-2-0

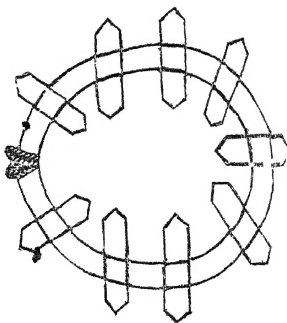
ముక్తికాంతామణి శతకము— చక్కని శ్లోకములును ముద్దయి ద్వ్యునులునగు పద్యములుంగలది. వెల రు. 0-2-0

మనోహర సోమేశ్వరశతకము (మనోహరమే) పూర్వకర్మ శతకము (అనేకానే భవదృష్టాంతములుగలది) టపాకీర్తనహారతులు (పాఠాంతరములు చూపబడ్డది) జార్జిప్రభువట్టాభిషేకము (బహువ్యాప్తిగాంచి నది) ఒక్కొక్కటికి వెల రు. 0-1-0

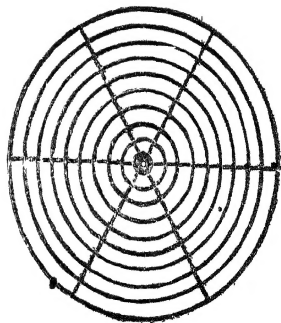
చాలప్రసిద్ధములగు స్కూలుపుస్తకములు
అంకజ్యోగ్న (720 యుక్తిలెక్కలుగలది) 4 వ ఎడిషన్ రు. 0-5-0
ప్రయమరీ ఖరీత్ లెక్కలబుక్కు (52 పేజులుగలది) 2 వ డిటా 0-5-0
అజ్ఞానధ్వంసిని (నీతినిధి క్తిని గురుచ్ఛనది) 2 వ డిటా 0-3-0
చెన్న రాజధాని భూగోళపు సంగ్రహము 2 వ డిటా 0-3-0
అక్షరాభ్యాసము— బాలురను రొప్పుపెట్టకుండగా అక్షరాలునుగుణి తమును అతివేగముగాను నీతియుతిముగాను నేరుపదగది 3వ ఎడిషన్ 0-2-0

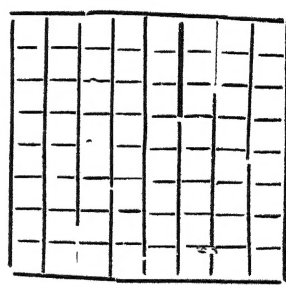
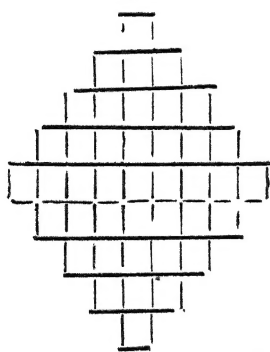
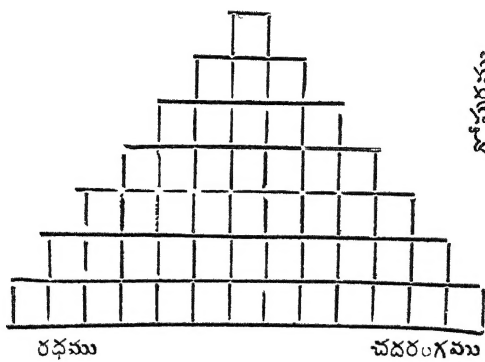

పుష్పమాలిక

చక్రము

పర్వజరము

